

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Föräldrars syn på ungdomars minskande
alkoholdrickande –
En kvalitativ studie i Öckerö kommun

Socionomprogrammet

C-uppsats

Termin 6 VT 2010

Författare: Karin Börjesson

Handledare: Annelie Sjölander-Lindqvist

Abstract

Göteborgs Universitet
Institutionen för socialt arbete
C-uppsats
Socionomprogrammet
Termin 6 VT 2010

Författare: Karin Börjesson
Handledare: Annelie Sjölander-Lindqvist

Titel: *Föräldrarnas syn på ungdomars minskande alkoholdrickande – En kvalitativ studie i Öckerö kommun*

Nyckelord: Ungdomar, alkohol, föräldrar

Jag har i denna kvalitativa uppsats studerat föräldrars inställning till ungdomars minskade alkoholkonsumtion i Öckerö kommun. Öckerö kommuns drogvaneundersökningar, som görs på den enda kommunala högstadieskolan, visar på att de ungdomar som inte druckit alkohol har ökat med 70 procent från år 2003. Mitt syfte med studien är att ta reda på vad det är som har gjort att ungdomarnas alkoholdrickande minskat med utgångspunkt i föräldrarnas attityder och handlande. Jag ska även titta på eventuella skillnader vad det gäller barnets kön. Studien bygger på empiriskt material från fem intervjuer med föräldrar till barn som går i nian nu men föräldrarna har även äldre barn. Resultatet jag kom fram till är att de flesta tycker att det är drogförebyggarens förtjänst att ungdomars alkoholkonsumtion har gått ner. De tar även upp vuxenvandrare, frikyrkor, fritidsgården och i viss mån föreningar och polis. Många menar att de i och med drogförebyggaren vet mer om alkohol och ungdomar och att de blivit mer uppmärksamma på sina barns beteende. Alla intervjupersoner talar om att informationen och de tips som drogförebyggaren ger dem har varit värdefulla och användbara.

Intervjupersonerna är alla negativt inställda till att ungdomar under 18 år skall dricka alkohol. Handlandet hos föräldrarna för att se till så att deras ungdomar inte dricker ser dock olika ut. En del av intervjupersonerna uppgav att de hade nätverk runt ungdomarna, alltid var vakna när ungdomen kom hem eller var ute och letade efter dem på nätterna. Ingen av intervjupersonerna uppgav att de hade olika regler eller inställning beroende på barnets kön. Däremot var de oroliga för olika saker beroende på om barnet var tjej eller kille. Jag har använt teorierna social konstruktionism och empowerment samt perspektiv på kön för att förklara empirin i min analys.

Förord

Jag vill tacka min handledare, Annelie Sjölander-Lindqvist, som alltid varit snabb på att svara både i telefon och på mailen. Du har alltid funnits till hands när jag behövt handledning.

Jag vill tacka de föräldrar som ställde upp på intervju och delade med sig av sina åsikter och erfarenheter, utan er hade det inte blivit någon uppsats!

Tack till mina vänner och min familj för att ni har haft överseende med att jag varit osocial och nästintill oanträffbar.

Jag vill till sist tacka min pojkvän som stöttat mig och trott på mig genom hela uppsatsen!

Tack!

Karin

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Bakgrund.....	1
1.2. Ämnesval och problemformulering.....	1
1.3. Förförståelse.....	2
1.4. Syfte och frågeställningar.....	3
1.5. Disposition.....	3
2. Tidigare forskning.....	4
2.1. Inledning.....	4
2.2. Föräldrar och ungdomar.....	4
2.3. Drogvaneundersökningar.....	6
2.4. Drogförebyggande arbete	8
2.5. Min undersökning.....	9
3. Metod.....	10
3.1. Metodval.....	10
3.2. Tillvägagångssätt.....	10
3.2.1. Litteratur och databassökning.....	10
3.2.2. Urval.....	10
3.2.3. Framställande av intervjuguide.....	11
3.2.4. Datainsamling.....	12
3.2.5. Bearbetning av material och analys.....	12
3.3. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	13
3.3.1. Validitet.....	13
3.3.2. Reliabilitet.....	13
3.3.3. Generaliserbarhet.....	13
3.4. Etiska frågor.....	13
4. Teoretiska perspektiv.....	15
4.1. Teoretisk referensram	15
4.2. Empowerment.....	15
4.3. Social konstruktionism.....	17
4.4. Perspektiv på kön.....	18
4.5. Tidigare studier jag använder mig av.....	19
4.6. Sammanfattning och reflektioner.....	20

5. Resultat och analys.....	21
5.1. Inledning.....	21
5.2. ”Alla överens”.....	21
5.3. Föräldrarnas attityder och handlingar	22
5.4. Andra föräldrar och kultur.....	25
5.5. Andra faktorer som påverkar ungdomsdrickandet.....	27
5.6. Kille eller tjej, är attityden olika?.....	29
6. Sammanfattande diskussion.....	31
6.1. Diskussion.....	31
6.2. Svar på syftet.....	31
6.3. Svar på frågeställningarna.....	32
6.4. Förslag till fortsatt forskning.....	32
6.5. Avslutande reflektioner.....	32
Källförteckning.....	34
Bilaga 1 – Intervjuguide.....	36

1. Inledning

1.1. Bakgrund

När jag växte upp i Öckerö kommun bestod det drogförebyggande arbetet av, vad jag kan komma ihåg, några vuxenvandrare och drogförebyggaren som hela tiden pratade om att man inte skulle dricka. När vi gick i högstadiet var de flesta i min umgängeskrets ute varje helg från och med vi gick i sjunde klass. De som inte drack var antingen med i någon av frikyrkorna eller så var de bara "töntar". Det fanns alltid någon fest någonstans. Ibland var föräldrarna hemma men brydde sig inte om att vi drack så länge vi inte var alltför fulla. Ibland var de bortresta.

Jag började på socionomutbildningen då jag var 21 år, fem år efter jag gick ut högstadiet. Jag kom då att inta ett helt nytt synsätt. Alla har det inte lika bra som jag och vissa saker i mitt liv kanske inte är så bra trots allt. Jag insåg att livet kan se ut på många olika sätt och det är inte så lätt att säga vilket sätt som är rätt och vilket som är fel. När jag var på min praktik kom jag i kontakt med Öckerö kommuns drogförebyggare. Jag fick då en inblick i högstadieungdomarnas alkoholvanor och jag kunde se en stor förändring mot när jag var i samma ålder. Genom resultaten av de årliga drogvaneundersökningarna men även genom de ungdomar som jag träffade regelbundet under min praktiktid. Hur hade detta skett? Var det på grund av kommunens satsning på drogförebyggande arbete eller var det nånting annat? Dessa funderingar gav mig idén till denna uppsats. Jag ville ta reda på vad föräldrarna, till dessa tonårsbarn som drack mycket mindre alkohol än vad min generation gjorde, tyckte och tänkte om det hela.

1.2. Ämnesval och problemformulering

Enligt 2010 års drogvaneundersökning uppger drygt 60 procent av ungdomarna i högstadiet att de inte druckit alkohol. Alltså dricker inte de flesta men en del gör det. I Sverige är det enligt lagen inte tillåtet att sälja, ge eller bjuda personer under 18 år på öl, vin eller sprit. Varifrån får de ungdomar som uppgett att de druckit alkohol alkoholen ifrån? Är det så att samhället inte tycker att det är en viktig lag? Drogförebyggaren i Bodens kommun, Urban Nyström uttrycker det så här:

"Att ungdomar inte dricker på grund av grupstryck eller social bakgrund ger Urban Nyström inte mycket för. Främsta orsaken är vuxnas tolerans och attityder till beteendet, menar han. "Vissa gränser följer ju de allra flesta, har du tänkt på det? Det är ytterst få ungdomar som kör bil innan de fyllt 18, men sprit har de flesta druckit trots att samma regler gäller.""
(Nilsson 2003)

Vi har en lag som skall reglera detta då alkoholkonsumtion innan 18 års ålder kan leda till problem av olika slag. Ett av dem är att den mänskliga kroppen före cirka 18 års ålder, inte är färdigutvecklad för att kunna dricka alkohol. En annan är att man lider en stor risk att hamna i ett beroende ju tidigare alkoholdebuten sker (Gerger 2010). Risken ökar också för att börja röka, snusa eller testa narkotika om man dricker alkohol (Öckerö kommuns drogförebyggare). De ungdomar som har en tillåtande attityd till att dricka alkohol från hemmet dricker både tidigare och mer (Gerger 2010). Problemet är att trots alla risker med att dricka i tidig ålder dricker cirka 39 procent av ungdomarna i högstadiet alkohol (Drogvaneundersökning 2010).

Regeringen avsatte år 2001 300 miljoner kronor för att förebygga alkoholskador i Sveriges kommuner. Handlingsplanen omfattade två år och innehöll sex delmål: att ingen alkohol skulle förekomma i trafiken, på arbetsplatsen eller under graviditeten; att uppväxten skulle vara alkoholfri; att alkoholdebuten skulle skjutas upp; minska berusningsdrickandet; fler alkoholfria miljöer samt att den illegala alkoholhanteringen skulle elimineras. Varje kommun fick då ansvaret för att utveckla ett förebyggande arbete med tydliga mål och som samordnade samhällets olika aktörer. Dessa insatser skulle vara långsiktiga och ingå i den ordinarie verksamheten (Socialdepartementet 2001).

Med anledning av regeringens satsning påbörjade Öckerö kommun år 2002 en intensifiering av det drogförebyggande arbetet i kommunen. De anställde en person som drogförebyggare och han har sen dess jobbat med att försöka förändra inställningen hos föräldrarna. Han besöker bland annat föräldramöten, informerar och ger tips och skickar ut nyhetsmail till alla föräldrar. Han ordnar filmvisningar, föreläsningar och föräldrakurser tillsammans med bland andra folkhälsoplaneraren, "Kultur och fritid", skolan och socialtjänsten. Genom att samarbeta med olika föreningar vill kommunen påverka alkohol- och droganvändandet. Kommunen arbetar för att alla föreningar ska ha en drogpolicy för sin verksamhet för att kunna skapa ett drogfritt föreningsliv. Tillsyn av restauranger och barer där man serverar öl och sprit ingår i drogförebyggarens jobb men också att göra årliga drogvaneundersökningar på högstadieskolan Bratteberg (Öckerö kommuns drogförebyggare).

Öckerö kommuns metod för att få barn och ungdomar att avstå från alkohol riktar in sig på föräldrarna. Den går ut på att om alla föräldrar är överens att ingen under 18 år ska få dricka alkohol är problemet med ungdomsfylleri i princip redan löst. Konsumtionen kommer att gå ner bland ungdomarna och debutåldern för alkoholkonsumtion kommer att höjas. Metoden kallas "Alla överens" och kommunen har arbetat utifrån denna metod sedan 2003. På den tiden har kommunen lyckats höja debutåldern med två år. År 2003 hade hälften av eleverna i högstadiet alkoholdebuterat på vårterminen i sjuan, nu väntar hälften av eleverna till vårterminen i nian (Öckerö kommuns drogförebyggare). Antalet högstadieungdomar som inte druckit alkohol har ökat från 35 procent till drygt 60 procent från år 2003 till år 2010, en ökning med 75 procent. Kommunen har också lyckats minska antalet föräldrar som bjuder sina barn på alkohol från drygt 21 procent år 2003 till knappt tre procent år 2010 (Drogvaneundersökning 2010).

Jag har intresserat mig för vad Öckerös invånare tycker och tänker om detta och i synnerhet hur föräldrar som har barn i tonåren nu och även haft det tidigare ser på den minskade alkoholkonsumtionen. För att ta reda på detta har jag valt att fokusera på föräldrarna till dels barn som var tonåringar under den tid då Öckerös högstadieelever hade en hög alkoholkonsumtion i jämförelse med övriga Sverige, och dels barn som är tonåringar idag då alkoholkonsumtionen hos Öckerös högstadieungdomar ligger på en lägre nivå än övriga Sverige (Drogvaneundersökning 2010) (CAN 2009).

1.3. Förförståelse

Thurén skriver i sin bok *Vetenskapsteori för nybörjare* om förförståelse som något som man lär sig. Allt som vi gör, ser och hör påverkas av och påverkar vår förförståelse (Thurén 2007). Idén till uppsatsen kom, som jag tidigare skrev, under tiden jag gjorde min praktik och jag har haft kontakt med drogförebyggaren under uppsatsens gång. Detta är självklart något som påverkat min uppfattning om studiens område. Jag har varit medveten om detta och försökt att vara så objektiv som möjligt.

Vi socialiseras in redan som små bebisar i det samhälle vi lever och vi har lättare att förstå människor inom samma kultur (Thurén 2007). Det är då en fördel om man har vissa förkunskaper om området man ska undersöka och att man har en gemensam kultur. Detta underlättar även tolkningen av det intervjupersonerna säger och det i sin tur gör att man lättare kan ställa relevanta följdfrågor (Kvale 1997). Jag kände till drogförebyggaren och hans arbete redan innan min praktik. Jag känner föräldrar som har barn i tonåren nu och jag har själv varit ung i kommunen, det tror jag gör att jag har bra förutsättningar för att förstå intervjupersonernas situation.

1.4. Syfte och frågeställningar

Syftet med min studie är att ta reda på vad det är som har gjort att ungdomarnas alkoholdrickande minskat med utgångspunkt i föräldrarnas attityder och handlande. Jag ska även titta på eventuella skillnader vad det gäller barnets kön.

För att få svar på mitt syfte har jag dessa två frågeställningar:

Vad är det, enligt föräldrarna, som gjort att alkoholkonsumtionen bland kommunens ungdomar gått ner?

Hur har föräldrarnas attityd och handlande, ifråga om ungdomars alkoholdrickande, påverkats av Öckerös drogförebyggande arbete och inverkar barnets kön på föräldrarnas inställning?

1.5. Disposition

I detta första kapitel har ni läst om min förförståelse, om varför jag valt detta ämne, mitt syfte och mina frågeställningar. I kapitel två kommer jag att presentera tidigare forskning inom samma område som min studie. Det är bland annat två C-uppsatser gjorda i Öckerö kommun, rapporter från Folkhälsoinstitutet och en amerikansk studie. I kapitel tre kommer jag att presentera metoden jag använt mig av. Jag beskriver mitt metodval och mitt tillvägagångssätt under hela uppsatsens gång. I detta kapitel tar jag även upp validitet, reliabilitet och generaliserbarhet samt etiska frågor. I uppsatsens fjärde kapitel tar jag upp de teorier jag tänkt använda mig av i analysen. Kapitel fem handlar om de resultat jag fått fram och jag presenterar dem i form av olika teman. I det sjätte och sista kapitlet för jag en sammanfattande diskussion där jag svarar på mitt syfte och på mina frågeställningar. Jag avslutar hela uppsatsen med förslag till fortsatt forskning och några personliga reflektioner.

2. Tidigare forskning

2.1. Inledning

Att en del ungdomar dricker alkohol innan de är 18 år fyllda är, som vi sett, förknippat med problem (Gerger 2010). Alkoholkonsumtionen har dock gått ner bland ungdomar i Öckerö kommun. Syftet med denna studie är, som jag tidigare skrivit, att ta reda på vad det är som har gjort att ungdomarnas alkoholdrickande minskat med utgångspunkt i föräldrarnas attityder och handlande. Jag ska även titta på eventuella skillnader vad det gäller barnets kön.

Vad säger den tidigare forskningen om ungdomars alkoholdrickande och föräldrars attityd? Jag var intresserad av vad som tidigare forskats om föräldrar och ungdomars kommunikation vad det gäller alkohol. Både hur ungdomarna upplever den och hur föräldrarna upplever den. Även hur både föräldrar och ungdomar uppfattar föräldrarnas gränssättning och regler gentemot barnen i fråga om alkohol. Om detta handlar mitt första tema, där tar jag upp hur familjen påverkar ungdomens alkoholkonsumtion. Mitt andra tema om tidigare forskning handlar om aktuella drogvaneundersökningar. Jag tar både upp CAN: s nationella och Öckerös drogvaneundersökningar. Detta för att placera in Öckerö i ett nationellt perspektiv men även för att se i vilken riktning utvecklingen går I mitt tredje och sista tema tar jag upp drogförebyggande arbete. Jag har tittat på forskning om olika metoder för drogförebyggande arbete. Vad det är som ger resultat och vad som inte gör det. Här hittar jag stöd för att "Alla överens" metoden ger resultat, ÖPP som är en beprövad metod fokuserar i likhet med "Alla överens" på föräldrarna.

2.2. Föräldrar och ungdomar

Emma Evenholm gjorde 2007 en C-uppsats inom socialt arbete om Öckeröungdomars inställning till alkohol och droger. Evenholm behandlar ungdomarnas uppfattningar om föräldrarnas inställning till alkohol och droger. Ungdomarna säger att det nästan inte är någon av föräldrarna som vill att deras ungdomar dricker, samtidigt som ett fåtal av föräldrarna verkar mindre angelägna om att se till att ungdomarna helt håller sig ifrån alkohol. De flesta av de intervjuade säger att det inte blir bjudna på alkohol hemma medan vissa uppger att de kan bli bjudna vid storhelger och liknande. Evenholm tar också upp hur kommunikationen mellan ungdomen och föräldern ser ut angående alkohol. Där hittar jag ett intressant resultat. I de familjer där man knappt eller inte alls pratar om alkohol, dricker inte ungdomarna. Trots det tycker i stort sett alla ungdomar att deras föräldrar är tydliga med vad de tycker, även om de inte pratar om det. Dock verkar ungdomarna vara lite mer osäkra på varför föräldrarna tycker som de gör. Evenholms studie behandlar även föräldrarnas handlande. Undersökning visar på att det är vanligt att föräldrarna har kontakt med andra föräldrar. Det verkar även vara vanligt att ena föräldern, oftast mamman är vaken när ungdomen kommer hem. Evenholm använder sig av rollövertaganden i sin analys och menar att ungdomarna tar över föräldrarnas inställning om att ungdomar inte ska dricka alkohol. Men att de även tar efter beteendet och då dricker i alla fall om nu föräldern gör det (Evenholm 2007).

Kommunikationen mellan barn och förälder behandlas även i en amerikansk studie. Vid The University of North Carolina har Susan Ennet *et al* (2001) undersökt hur kommunikationen mellan föräldrar och ungdomar angående alkohol- och tobaksanvändande ser ut. De har studerat hur kommunikationen påverkar ungdomarnas konsumtion. För att förstå hur föräldrarna påverkar sina barn i fråga om att inte dricka eller använda tobak, måste man studera kommunikationen mellan förälder och barn. Studien visar att kommunikationen är

multidimensionell och att innehållet och tidpunkten för kommunikationen är viktigt för effekten på tonåringens beteende. De kunde se att föräldrarna framförde sitt budskap på olika sätt. Ett av dessa sätt var "det hårda sättet", en direkt kommunikation där föräldrarna säger rakt ut vilka konsekvenser eller straff det blir om tonåringen använder alkohol/tobak och att hon/han inte får. Ett annat sätt var "det mjukare sättet" där man pratar om eventuella skador och påföljder och om hur media framställer alkohol/tobak på ett positivt sätt. Det fanns tendenser till att föräldrarna oftare använder "det mjukare sättet" och ganska sällan uppgav föräldrarna att de hade en direkt kommunikation angående användande av alkohol/tobak med sina tonårsbarn. Vilket sätt de kommunicerade på hade dock ingen synlig påverkan på barnens alkoholkonsumtion (Ennet *et al* 2001).

Det har skrivits ytterligare en C-uppsats i Öckerö kommun vilken behandlar föräldrarnas betydelse för ungdomars alkoholdrickande. Maja Nilsson och Emma Svantesson gjorde en kvantitativ uppsats våren 2009. Syftet med deras studie var att undersöka vilken attityd föräldrarna till elever i högstadiet har till ungdomars alkoholbeteende samt hur föräldrarna genom stöd, kontroll och eget drickande påverkar sina barns alkoholbeteende. Nilsson och Svantesson skickade ut enkäter till föräldrar som hade barn i en av högstadiets årsklasser. De fick endast tillbaka 60 procent av enkäterna och av dessa var 87 procent besvarade av kvinnor och 13 procent av män. Cirka 90 procent av föräldrarna uppger att deras barn inte dricker och lika många uppger att de tycker att det är en självklarhet att ungdomar under 18 år inte skall dricka alkohol. På samma fråga har sju procent svarat att de inte tycker att ungdomar under 18 år ska dricka men att vuxna inte kan göra så mycket åt saken. På frågan om föräldrarna upplever att deras inställning till ungdomar och alkohol påverkats av "Alla överens" svarar drygt 60 procent att de har påverkats till viss eller till stor del. 38 procent menar att de inte alls påverkats av "Alla överens". Föräldrarna i Nilsson och Svantessons studie säger att den vanligaste kontrollmetoden är att ta reda på var deras barn befinner sig på kvällar och helger. 79 procent av föräldrarna uppger att deras barn har en bestämd tid när de skall vara hemma och 77 procent uppger att de talar med barnet för att på så sätt få den att avstå alkohol (Nilsson & Svantesson 2009).

En D-uppsats vid Institutionen för hälsovetenskap vid Luleås Universitet (2009) tar upp föräldrars gränssättning och attityd gentemot ungdomars alkoholdrickande. Studien är gjord av Gudrun Hedman och Laila Rassa-Olsson. Den har som syfte att beskriva föräldrars regler, gränssättning och attityd för alkohol och nikotin bland ungdomar i årskurs sex till nio. Hedman och Rassa-Olsson kommer fram till att de inte kunde se något samband vad det gäller föräldrarnas attityd till barnens användande av alkohol och nikotin relaterat till vilken årskurs barnet går i. De kunde dock se en skillnad i hur stor utsträckning föräldrarna tror att de kan påverka ungdomarnas nikotin- och alkoholanvändande. De föräldrar som hade barn i årskurs sex och sju tror sig kunna påverka mer än de som har barn i årskurs åtta och nio. En möjlig förklaring till detta menar de är att ju äldre barnen blir desto mindre tid spenderar de tillsammans med sin familj. Därmed minskar föräldrars möjlighet att påverka barnen (Hedman & Rassa-Olsson 2009).

En annan studie som behandlar familjens påverkan på ungdomars alkoholdrickande är *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger*. Det är en studie gjord vid Folkhälsoinstitutet år 2003 av Sam Larsson och John Lilja. Larsson och Lilja skriver att ungdomars alkoholkonsumtion påverkas av vilka förväntningar individen har på alkoholen. Dessa förväntningar hänger ihop med effekterna av alkohol som i sin tur hänger ihop med biologiska faktorer. Andra faktorer som inverkar på konsumtionen är kulturella föreställningar och förväntningar och vad kamrater och föräldrar har för attityd gentemot alkohol. Studien

beskriver också familjens inverkan på ungdomars alkoholkonsumtion, utöver eventuella genetiska faktorer påverkar föräldrarnas uppfostringsstrategier och familjens normer vad det gäller alkohol och dess tillgänglighet. Främst gör familjens attityder intryck på barnet innan de fått egna erfarenheter av alkohol. Larsson och Lilja skriver att familjens förmåga att ha en varm relation till sina barn och att ge ett bra socialt stöd är av stor betydelse för risken att barnet utvecklar alkohol- eller drogproblem. Är kommunikationen i familjen dålig ökar risken att hamna i sådana problem. De ungdomar som växer upp i en familj med dålig kommunikation kan klara sig bra om de har någon annan vuxen att prata med och får socialt stöd. Sambandet mellan familjens kontroll och ungdomens alkoholkonsumtion ser ut på många olika sätt. En mycket tillåtande attityd från föräldrarna kan öka risken för att ungdomen utvecklar alkoholproblem samtidigt som en auktoritär hållning också kan leda till det genom att ungdomen gör revolt. Bland föräldrar som märker att deras kontroll brister finns det en tendens till att de tvingas inta en mer tillåtande strategi (Larsson & Lilja 2003).

Ennets studie, som jag tidigare skrev om, kommer även den fram till att föräldrarnas eget alkoholbruk påverkar ungdomarna. Ennets studie visar att alkohol- och tobaksanvändandet hos föräldrarna påverkar deras kommunikation till tonåringen. De föräldrar som röker pratar mer om regler än föräldrar som inte röker. Tvärtom var det dock med alkohol. De föräldrar som dricker alkohol pratar mer sällan om regler än de som inte dricker. Detta menar de kan förklaras med att när det gäller rökning finns det klarare direktiv från samhällets sida att det inte är önskvärt medan de sociala normerna kring alkohol är mer oklara. Författarna kommer fram till att det inte är några stora skillnader i fråga om konsumtion hos de tonåringar vars föräldrar ofta pratar om alkohol/tobak, regler och straff, dess konsekvenser och dess omständigheter, jämfört med tonåringar vars föräldrar pratar mindre om det. Tvärtom kunde de se en tendens hos de tonåringar som redan testat alkohol och tobak att om deras föräldrar pratade mycket om det och hade många regler och straff så ökade de istället sin konsumtion (Ennet *et al* 2001). Detta är något som vi tidigare sett framkommit i forskning, bland annat i Larsson och Liljas studie (2003). Ett annat resultat Ennet kommit fram till är att de föräldrar som har liten eller ingen kontroll på sina barn oftare har tonåringar med problemfyllda beteenden. Slutsatsen de drar är att en rimlig gränssättning och kärleksfull relation kan kopplas samman med en liten alkohol- och tobakskonsumtion (Ennet *et al* 2001). Även detta är något som också Larsson och Lilja (2003) kommit fram till.

2.3. Drogvaneundersökningar

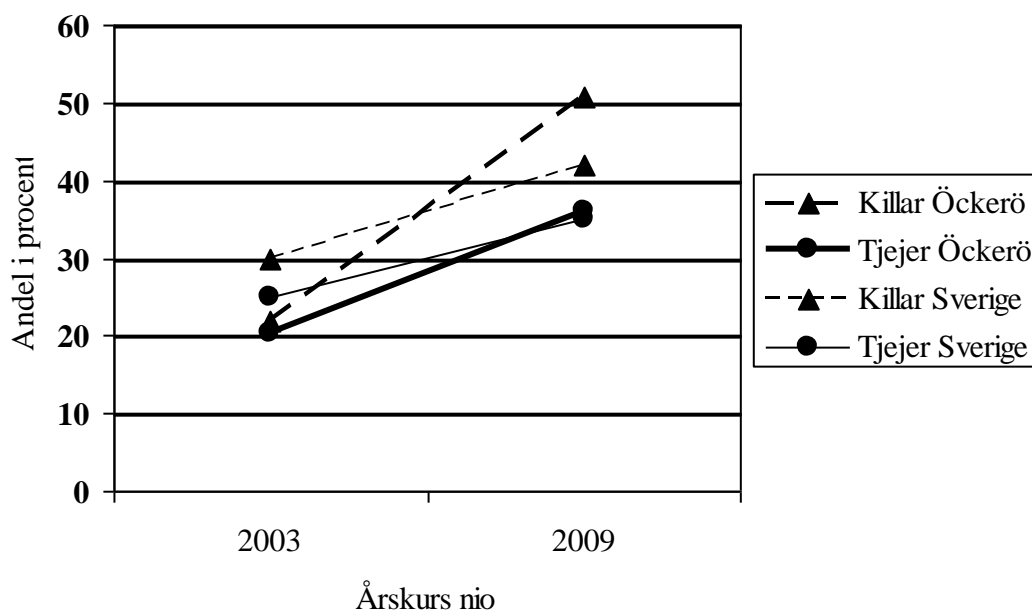
Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) gör varje år enkätundersökningar om skolelevs drogvanor på landets niondeklassare. Undersökningen år 2009 visade att 58 procent av killarna och 65 procent av tjejerna var alkoholkonsumenter. Detta är en minskning från året innan och alkoholkonsumtionen har stadigt minskat sedan mätningarna startade år 1971. Andelen av dessa som konsumerar alkohol intensivt (en gång eller mer i månaden) ligger kvar på cirka en fjärdedel. Undersökningen visade att ungdomarna till största delen fick tag på alkohol genom kompisar men även genom föräldrar och andra vuxna (CAN 2009).

Öckerö kommun gör årliga drogvanundersökningar i kommunens enda kommunala högstadieskola Bratteberg. Årets undersökning visar lägre siffror för alkoholdrickandet än vad den någonsin tidigare gjort. Av alla sjuor, åttor och nior som uppger att det inte druckit alkohol är siffran nu över 60 procent, jämfört med år 2003 då det låg på 35 procent. Dock är det killarna som står för den mesta ökningen. De har gått från att år 2003 ha legat på strax

under 35 procent till att nu ligga på 70 procent medan tjejerna som låg på strax över 35 procent 2003 nu ligger på 50 procent.

Om vi bara tittar på niondeklassarna så kan vi se att de som inte druckit alkohol har ökat från strax över 20 procent 2003 till knappt 50 procent 2010. Jämför vi med CAN: s underökning ovan kan vi se att Öckerös ungdomar uppger att de dricker mindre än övriga Sverige. Diagrammet nedan visar utvecklingen hos tjejer och killar i nionde klass på Öckerö respektive i hela Sverige. Frågan är dock inte exakt likadant formulerad i de båda undersökningarna. I den drogvanundersökning som görs i Öckerö kommun lyder frågan ”Har du druckit alkohol det senaste halvåret?” (Drogvanundersökning 2010). I CAN: s undersökning frågar de hur mycket öl ungdomen druckit, hur mycket starköl, hur mycket vin, hur mycket sprit och så vidare och de som kryssat för noll på alla de frågorna betraktas som att de inte druckit någon alkohol (CAN 2009). Vi kan se att utvecklingen har gått åt samma håll oavsett tjej eller kille och oavsett om man bor i Öckerö kommun eller i övriga Sverige. Däremot kan vi se att både tjejerna och killarna i Öckerö kommun har gått om övriga Sveriges niondeklassare när det gäller att avstå från alkohol från år 2003 till 2009.

Har inte druckit alkohol

Om vi tittar på intensivkonsumenterna kan vi se att även här har Öckerö en mer positiv utveckling i jämförelse med övriga landet. År 1995 var 40 procent av tjejerna i nian och 34 procent av killarna i nian intensivkonsumenter av alkohol i Öckerö kommun. Samma siffror för riket var då 29 procent för killar och 24 procent för tjejer. Tittar vi på förra årets siffror kan vi se att Öckerö siffror gått ner markant och nu ligger på 19 procent för tjejer och 21 procent för killar. I övriga landet har procenten också sjunkit och ligger nu på 23 procent för både killar och tjejer. Tittar man på var ungdomarna får tag på alkoholen de dricker uppger de flesta att det är från kompisar eller kompisars syskon. Endast tre procent, av dem som druckit alkohol, uppger att de blivit bjudna av föräldrar. År 2003 var samma siffra 21 procent (Drogvanundersökning 2010). I en artikel i Svenska Dagbladet skriver folkhälsoministern och rikspolischefen med flera om en ny studie från Folkhälsoinstitutet. Studien visar att över 40 procent av Sveriges 15-åringar blir bjudna på alkohol av sina föräldrar. I var tredje fall

handlar det om mer än att smaka ur föräldrarnas glas. Samtidigt uppger endast sju procent av föräldrarna i samma studie att det är okej att bjuda sina barn på alkohol (Gerger 2010). Jag har letat efter undersökningen men den är inte publicerad på internet.

2.4. Drogförebyggande arbete

Folkhälsoinstitutet, genom Pia Kvillemo, startade 2003 ett projekt tillsammans med Alkoholkommittén¹ och Mobilisering mot narkotika². Projektets syfte var att stödja sex olika kommuner till att påbörja ett samordnat och långsiktigt förebyggande arbete mot alkohol- och drogproblem. Projektet omfattade även sex kontrollkommuner för att se om alkohol- och narkotikautvecklingen skulle skilja sig åt mellan försökskommunerna och kontrollkommunerna. En skillnad som de kunde se var att trots engagemanget var stort i båda grupperna så var arbetet bättre organiserat, hade starkare struktur och större uthållighet i de kommuner som deltog i projektet (Kvillemo 2008).

Under projektets tid ökade alkoholkonsumtionen hos de vuxna medan trenden var en annan hos ungdomarna. Både i försökskommunerna och i kontrollkommunerna minskade såväl alkohol- som narkotikakonsumtionen hos ungdomarna. En skillnad de kunde se var att föräldrarna i försökskommunerna blev mer restriktiva vad gäller alkohol gentemot sina ungdomar. Det drog förebyggande arbetet i försökskommunerna riktade sig främst mot ungdomar under 18 år medan arbetet i kontrollkommunerna riktades lika mycket mot alla invånare. Den vuxna delen av befolkningen i de båda kommungrupperna fick svara på enkätfrågor om attityden till ungdomar och alkohol. Påståendet att föräldrar inte borde bjuda ungdomar under 18 år på alkohol fick ett intressant resultat. Både bland män och bland kvinnor håller de i kontrollkommunerna med påståendet i större utsträckning. Man kan också se en skillnad på män och kvinnors attityder här, kvinnorna håller i större utsträckning med både i kontrollkommunerna och i försökskommunerna (Kvillemo 2008).

Larsson och Liljas studie från 2003 undersöker också betydelsen av drog förebyggande insatser. Genom socialdepartementets satsning 2001 blev förebyggande åtgärder en lokal fråga på den kommunala nivån för att kunna anpassa arbetet efter de lokala förhållandena och resurserna. En nackdel kan dock vara att det finns risk för konflikter mellan olika professioners syn på bra och effektivt drog förebyggande arbete då samarbete mellan olika offentliga organ och frivilligorganisationer är vanligt. Larsson och Lilja skriver att det förebyggande arbetet inte bara kan innehålla information utan att det också måste kombineras med andra strategier som till exempel tillgång till drogfria fritidsaktiviteter och samarbete med tull och polis (Larsson & Lilja 2003).

Efter uppdrag av Statens folkhälsoinstitut utvecklades vid Örebro Universitet en drog förebyggande metod som kallas Örebros preventionsprogram (ÖPP). Två forskare, Håkan

¹ Alkoholkommittén var en informationskampanj sponsrad av Sveriges regering. Kampanjen utgick från högskolor och universitet och syftet var att minska berusningsdrickandet hos unga vuxna. (Folkhälsoinstitutets hemsida 2010-04-21)

² Mobilisering mot narkotika var ett projekt 2002-2007 sponsrat av Sveriges regering. Syftet med projektet var att samordna de narkotikapolitiska insatserna på nationell nivå. (Folkhälsoinstitutets hemsida 2010-04-21)

Stattin och Nikolaus Koutakis, fick år 1999 uppdraget att undersöka möjligheterna att minska alkoholdrickandet bland ungdomar i Sverige. Ett program utvecklades som riktades mot föräldrarna där den grundläggande idén var att påverka föräldrarnas attityder till ungdomars alkoholdrickande och därigenom påverka ungdomarnas alkoholvanor. Frågorna som Stattin och Koutakis ville ta reda på var om det är möjligt att påverka föräldrarna i en restriktiv riktning och huruvida detta kunde ha effekt på ungdomarnas alkoholdrickande. Resultaten av det tre år långa experimentet var positivt. Föräldrar som kontinuerligt (via klassträffar) fick ta del av information, hade barn som drack betydligt mer sällan och skillnaderna i frekvent drickande var extra stora. Även våld och kriminalitet var mindre förekommande hos de ungdomar vars föräldrar deltog i Stattin och Koutakis program. Slutsatserna av programmet var att det går att förändra föräldrars attityder och inställningar och på så sätt förändra deras barns beteende. Denna preventionsmodell används nu i många kommuner runt om i landet och har även börjat testas utanför Sveriges gränser (Örebro preventionsprogram mot ungdomsdrickande).

Larsson och Lilja (2003) är också inne på att det är viktigt att föräldrarna är aktiva. De skriver att skolorna önskar att föräldrarna skulle vara mer engagerade i deras drogförebyggande arbete. Det verkar dock vara svårt och även om man ökar kunskapen om alkohol och dess skador så är attitydförändringar inte lätta att åstadkomma i skolbaserade preventivprogram. Det är ännu svårare att påverka beteendet (Larsson & Lilja 2003). Alltså tvärtemot vad Stattin och Koutakis kom fram till. Larsson och Liljas menar att drogförebyggande arbete styrt mot föräldrar i första hand har riktats till ”riskfamiljer” vilket varit mindre framgångsrikt. ”Riskfamiljerna” är ofta ovilliga att delta i och följa preventionsprogrammen (Larsson & Lilja 2003). Det kan vara denna faktor som gjort skillnad. Att ÖPP riktades mot alla föräldrar medan de preventionsprogram Larsson och Lilja skriver om riktats mot ”riskfamiljer”.

2.5. Min undersökning

Som vi kan se ovan finns det en hel del forskning om ungdomars alkoholvanor. Då ingen studie fokuserar på föräldrarnas upplevelser av minskad alkoholkonsumtion hos ungdomar väljer jag att här ställa det i relation till de studier som visar på hur ungdomars alkoholvanor förändras och förminskas. Det min studie kommer att bidra med är hur föräldrarna ser på detta, om de verkligen upplever en skillnad och vad är det som har bidragit till den i så fall. Det finns också studier som undersöker hur ett bra och effektivt preventivt arbete bör se ut. Inte heller här har jag hittat någon som fokuserat på vad föräldrarna tycker och tänker om det eller vad det, enligt föräldrarna, är som är effektivt och ger resultat.

3. Metod

3.1. Metodval

Jag har valt att göra en kvalitativ undersökning då mitt syfte med undersökningen, som jag tidigare skrivit, är att ta reda på vad det är som har gjort att ungdomarnas alkoholdrickande minskat med utgångspunkt i föräldrarnas attityder och handlande. Jag ska även titta på eventuella skillnader vad det gäller barnets kön. Jag har valt att göra min undersökning kvalitativ för att få insikt i föräldrarnas personliga uppfattningar. Med undersökningen vill jag exemplifiera olika attityder och handlingar för att sedan analysera svaren utifrån en teoretisk referensram. Just exemplifiering beskriver Svenning som den övergripande tanken med kvalitativa undersökningar (Svenning 2003). Jag har valt att genomföra fem semistrukturerade intervjuer. Ryen skriver att detta är den mest utbredda formen av intervju och att den kännetecknas av att man som intervjuare har ett antal huvudfrågor men ingen exakt formulering eller ordningsföljd (Ryen 2004). Jag har haft min intervjuguide till hjälp för att på så sätt se till att jag fått svar på alla frågor. Jag har inte behövt ställa alla frågor utan de har besvarat sig självt i och med andra frågor och följdfrågor.

3.2. Tillvägagångssätt

3.2.1. Litteratur och databas sökning

Till metod- och teoridelarna har jag använt mig av litteratur från de båda metodkurserna som ingått i socionomprogrammet, samt teoriböcker jag haft från tidigare kurser. Dessa böcker är Angelöw och Jonsson (2000), Helkama (2000), Kvale (1997), Larsson (2005), Swärd och Starrin (2000) och Thurén (2007). Jag har även använt en del av den litteratur jag använde då jag skrev B-uppsats, Ejlerstsson (2005) och Svenning (2003). Som hjälp när jag satte ihop min intervjuguide använde jag samma bok som jag använt vid B-uppsatsen, Ryen (2004).

För att få tag i tidigare forskning har jag sökt på Statens folkhälsoinstitut bland publikationer och generellt. Sökorden jag använde mig av var *alkohol*, *ungdomar* och *föräldrar*. Där hittade jag Kvillemo (2008) och Larsson och Lilja (2003). Jag har även sökt på Google scholar med sökorden *ungdom*, *föräldrar*, *alkohol*. Där fann jag Hedman och Rassa-Olsson (2009) För att hitta forskning från utlandet gjorde jag en snabbsökning på Samsök från Göteborgs universitetsbibliotek. Jag använde mig av *alcohol* och *youths* som ämnesord och hittade Ennet *et al* (2001) studie. Jag har fått tips av Öckerö kommuns drogförebyggare om två uppsatser som skrivits tidigare som har kopplingar till Öckerö kommuns drogförebyggande arbete, Evenholm (2007) och Nilsson och Svantesson (2009). Jag har även fått tips om artiklar av drogförebyggaren, Gerger (2010) och Nilsson (2003). Perspektiven på kön, som jag använder i analysens sista tema, har jag tagit fram med hjälp av min handledare.

3.2.2. Urval

Jag utgår från föräldrar som har barn som är i yngre tonåren nu men som även har äldre barn som befann sig i tonåren innan 2003, då det drogförebyggande arbetet började bli samordnat och aktivt. Detta för att se hur attityden mot sitt och andras barns alkoholdrickande förändrats över tid.

Målpopulationen i en studie är alla personer som jag skulle kunna ha med i studien, i mitt fall alltså alla de föräldrar som har barn som är i tidiga tonåren nu men som även har äldre barn (Larsson 2005). På grund av tidsbegränsningar kan jag inte ha med alla utan jag måste välja ut personer från målpopulationen för att studien ska vara genomförbar. Jag har tänkt mig att göra ett urval av typiska fall, alltså så representativt som möjligt, då detta ökar generaliserbarheten (Larsson 2005). I mitt urval utgår jag från årskurs nio från Öckerö kommuns enda kommunala högstadieskola. Jag har inte med föräldrar till barn som går i årskurs sju eller i årskurs åtta. Årskurs sju har jag inte med för att hela 70 procent av sjundeklassare uppgett att de inte provat alkohol i årets drogvanundersökning. I årskurs nio är det cirka 53 procent som uppgett att de druckit alkohol mot 34 procent av åttondeklassarna (Drogvanundersökning 2010). Jag valde alltså att fokusera på årskurs nio då en större andel niondeklassare uppgett att de dricker. En annan orsak till att jag valde att utgå från niondeklassarna är för att möjliggöra en jämförelse med CAN:s årliga drogvanundersökningar då de utgår ifrån niondeklassare.

Jag hämtade klasslistorna för alla nior varefter jag kontaktade klassföreståndarna för slumpvis utvalda klasser och bad dem om hjälp att skilja ut de elever som har äldre syskon. Det gick till så att klassläraren satte ett kryss framför de elever läraren visste hade äldre syskon. Jag har sedan ringt upp de föräldrar som klassläraren sagt har äldre barn och frågat om de vill delta i min undersökning. Jag behövde bara ringa fyra samtal för att få ihop fem deltagare. Det var endast två som tackade nej men i de fallen tackade den andra föräldern ja. Från början ville jag att de äldre syskonen skulle vara födda 1986 eller tidigare för att de då skulle ha gått i högstadiet innan kommunens drogförebyggande arbete blev mer samordnat och aktivt. Detta krav valde jag dock bort på då jag ansåg att det var för tidskrävande att ta reda på vilka år barnen till intervjupersonerna var födda. Jag tror dock att min undersökning hade varit intressantare och visat på mer förändring om jag fått intervjupersoner med barn i nian nu samt barn födda 1986 eller tidigare.

3.2.3. Framställandet av intervjuguide

Jag skrev ner frågor som jag trodde skulle kunna ge mig svar på både syftet och mina frågeställningar. Jag sorterade dem sedan efter fyra möjliga teman som var "Ungdomar och alkohol - killar och tjejer", "Nu och då – din attityd och samhällets attityd", "Alla överens" och "Föräldrainsflytande". Jag ville inte att min intervjuguide skulle ha med några svåra ord eller för mycket av Öckerö kommuns drogförebyggare eller hans arbete då att jag ville att intervjupersonerna själva skulle ta upp det i sådana fall. Jag använde mig inte heller av ordet *metod* i fråga om det drogförebyggande arbetet eller "*Alla överens*". Detta för att jag inte visste hur insatta föräldrarna skulle vara, ville undvika ledande frågor och att de kanske inte skulle veta vad "*Alla överens*" metoden var för något. Jag gjorde en pilotintervju med en pappa som hade barn som gick i högstadiet när det drogförebyggande arbetet varit aktivt och samordnat och ett barn som gick på högstadiet innan. Jag ändrade på några frågor efter pilotintervjun, bland annat ändrade jag ytterligare på mina uttryck och begrepp, då han inte riktigt förstod vad jag menade. Jag ville ha deras svar på vad det är som gjort att ungdomsdrickandet gått ner i kommunen. Jag ville inte enbart veta vad intervjupersonerna kunde om Öckerö kommuns drogförebyggare arbete. Dock var det några av intervjupersonerna som redan i telefonsamtalet började prata om honom och hans arbete.

Jag har märkt i och med intervjuernas gång att flera av mina frågor varit av snarlikt karaktär och att vissa har varit rena upprepningar. Jag tycker ändå jag fått ut de jag ville av intervjuerna då jag ställt relevanta följdfrågor, då jag tyckt något varit intressant eller lite oklart.

3.2.4. Datainsamling

Jag fick sammanlagt ihop fem intervjupersoner och intervjuerna hölls i ett enskilt rum i Öckerö bibliotek. Innan varje intervju startade berättade jag om att jag skulle vilja spela in intervjun för att på så sätt kunna rikta hela min uppmärksamhet till intervjupersonen. Samtliga intervjupersoner gick med på detta. Intervjuerna varade mellan 40 och 50 minuter. Vid varje tillfälle hade jag ställt fram kaffe/te och kaka. Detta för att lätta upp stämningen och för att ge informanterna något att sysselsätta händerna med. Deltagarna var mellan cirka 40 och 50 år. Tre av intervjupersonerna var kvinnor och två var män. Tre av dem hade tre barn, en hade två och en hade fem barn. Alla hade barn av båda könen. Två av intervjupersonerna var sambo och föräldrar till samma barn. För att få en bra inledning och avslutning på intervjuerna läste jag Anne Ryens bok *Kvalitativ intervju*. Ryen skriver att i inledningen ska man både med kroppsspråk och minspel uttrycka välvilja och kanske prata lite om vädret, gardinerna i fönstret eller något liknande. Vi började varje intervjutillfälle med att fika och att prata om lite annat innan vi satte igång. Avslutningen, skriver Ryen ska vara positiv och det ska finnas möjlighet för intervjupersonen att ställa frågor eller rätta till missförstånd (Ryen 2004). Jag tackade alla för att de ställde upp och klargjorde att det utan dem inte skulle ha blivit någon uppsats.

3.2.5. Bearbetning av material och analys

Intervjuerna skrevs ut så ordagrant som möjligt med undantag för ”mm”, ”nä”, ”oh” eller ”ja”. Då vi pratade om sådant som inte rörde undersökningen har jag inte återgivit dialogen ordagrant, då skrev jag ner en sammanfattning av vad vi sagt. Jag har inte heller tagit med upprepningar om någon av oss frågat vad den andra sa. Jag har även till viss del tagit bort fraser som inte gav innehållet någon extra mening, till exempel fraser som en person upprepar hela tiden som ”på så sätt”, ”på något sätt” eller ”jag menar liksom”.

Jag har valt att göra min undersökning induktiv. Alltså att empirin bestämmer vilken eller vilka teorier jag kommer att använda mig av. Efter jag transkriberat alla intervjuer gjorde jag en grov analys och delade in materialet i olika teman. Dessa teman var ”Alla överens”, ”Föräldrarnas attityder och handlingar”, ”Andra föräldrar”, ”Kultur”, ”Andra faktorer som påverkar ungdomsdrickandet” och till sist ”Kille eller tjej, är attityden olika?”. När jag tagit fram dessa teman tänkte jag på vilka teorier som passade mitt material och jag valde de två teorierna; empowerment och social konstruktionism. När jag skulle skriva ner min analys satte jag ihop de teman som jag tidigare tagit ut och gjorde dem till fem teman. Jag har tagit in tidigare forskning i de fall där jag kunnat se ett samband med min insamlade empiri. Jag har kopplat på den teorin jag tyckt passat bäst och förklarat empirin utifrån olika synsätt. Jag tog in ytterligare teorier när jag upptäckte att varken empowermentteorin eller social konstruktionism kunde förklara allt som kom fram ifråga om könet på barnet.

Thurén säger att allt som vi ser, hör och gör är präglad av vår förförståelse (Thurén 2007). När jag tagit ut det som jag ansett vara viktigt i materialet hur har då min förförståelse spelat in? Jag tror att min positiva inställning till drogförebyggarens arbete och till ”Alla överens” har påverkat min uppfattning om materialet. Hade jag varit mindre positiv hade jag kanske ställt mer frågor om andra saker som påverkat ungdomsdrickandet. Jag kanske även hade varit mer kritisk till om drogvaneundersökningarnas siffror stämmer. Jag tror dock att min lokalkännedom och det faktum att jag är uppväxt i kommunen bidragit till att jag lättare kunde förstå vad intervjupersonerna menade. Till exempel när de pratade om ”den gamla mentaliteten” eller platser som ungdomarna vistas på.

3.3. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

3.3.1. Validitet

Conny Svenning beskriver i sin bok *Metodboken* (2003) om begreppet validitet. Validitet är undersökningens förmåga att mäta det den avser att mäta, då en undersökning kan fånga verkligheten mer eller mindre objektivt. För att få en så verklighetsskildrande undersökning som möjligt är det många faktorer som måste stämma. Det kan exempelvis handla om observationer, hur frågorna är formulerade eller intervjupersonernas öppenhet. Särskilt viktigt för en undersökningens validitet är frågemetoden då frågorna exempelvis kan vara ledande eller oklart formulerade vilket påverkar validiteten (Svenning 2003). För att validera frågorna gjorde jag en pilotintervju för att försäkra mig om att frågorna inte skulle misstolkas. Jag valde att testa frågorna på en förälder som har barn i samma ålder som intervjupersonerna har för att se vilka frågor jag borde omformulera eller rent av ta bort.

3.3.2. Reliabilitet

En viktig faktor för reliabiliteten, eller undersökningens tillförlitlighet är att man använder begrepp med klara definitioner i undersökningen (Svenning 2003). Jag lade stor vikt vid att använda mig av begrepp och formuleringar i intervjuguiden som jag trodde skulle vara lätta att förstå för intervjupersonen. Ett exempel är att jag inte använt ordet *metod* utan istället har jag använt mig av *arbete*, i fråga om kommunens drogförebyggande metod. En sak som kan ha påverkat undersökningens reliabilitet är att lärarna kryssade för vilka av eleverna som hade äldre syskon. Kanske kryssade de för elever vars föräldrar de kände eller som de visste var aktiva motståndare till ungdomsdrickande. Detta är inget som jag med säkerhet kan säga sänkte graden av reliabilitet men det kan vara så. Dock tycker jag nu i efterhand, då jag intervjuat alla, att deras attityder och handlingar har en relativt stor spridning. Det är givetvis svårt att säga att deltagarunderlaget har stor spridning när det endast handlar om fem intervjupersoner.

3.3.3. Generaliserbarhet

Då jag valt att göra en kvalitativ uppsats är inte min strävan att generalisera utan att exemplifiera. Jag vill ge exempel på hur föräldrar upplevt ungdomsdrickande som på senare år minskat samt exempel på hur föräldrar ser på ungdomar och alkohol. Uppsatsen är en tvärsnittsundersökning, vilket innebär att jag intervjuar alla personer inom en kort tidsperiod. I mitt fall genomfördes alla intervjuer inom två veckor. Den här undersökningsformen fastställer vilka inställningar, attityder och handlande som förekommer endast vid det tidpunkt då intervjuerna genomförts (Svenning 2003).

3.4. Etiska frågor

Göran Ejlertsson skriver i sin bok *Enkäten i praktiken* (2005) om Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer. Den första principen är informationskravet, det vill säga att undersökningsdeltagarna ska vara informerade om undersökningens syfte. Detta anser jag vara uppfyllt då jag både presenterat mitt syfte med studien i telefon, då jag ringde och frågade om de ville delta samt vid intervjutillfället. Det andra kravet är samtyckeskravet, vilken innebär att informanterna ska veta att medverkan är frivillig. Då jag ringer och frågar om hon eller han skulle kunna tänka sig att ställa upp på en intervju anser jag att det är

uppenbart att deltagandet är frivilligt. Jag lämnar mitt nummer till samtliga intervjupersoner vid telefonsamtalet och ber dem att ringa mig om de har några frågor eller förhinder. Innan intervjun startar informerar jag om att de när som helst kan avbryta sin medverkan och att det även efteråt kan ångra sig och bli strukna ur undersökningen. Efter intervjun undrar jag om de har några frågor och om de kommer på något är de välkomna att ringa mig.

Konfidentialitetskravet utgör den tredje principen och innebär att intervjupersonerna inte ska kunna bli identifierade och att personuppgifter inte ska kunna hamna i orätta händer (Ejlertsson 2005). Konfidentialitet är viktigt vid redovisning av intervjuer och jag har alltså tagit bort namn på både personer och öar samt kön på både deltagarna och dess barn. Jag har också tagit bort andra tydliga identitetsdrag och detta har jag informerat deltagarna om (Kvale 1997). Jag informerade redan i telefon att deltagandet var anonymt. Det fjärde och sista kravet är nyttjandekravet. Det innebär att man endast ska använda de insamlade uppgifterna till det aktuella ändamålet och inget annat (Ejlertsson 2005). Detta uppfyller jag då jag muntligt talar om för intervjupersonerna att då studien är klar förstörs det material jag har om de enskilda personerna. När man använder sig av en semistrukturerad intervjuform kan deltagarna tycka att det är som ett vanligt samtal men det är viktigt att ha med sig att det inte är ett jämlikt samtal. Om informanterna lockas till att öppna sig mer än det var tänkt kan det uppstå en oetisk situation, för att förhindra detta är det viktigt att jag som forskare är tydlig med relationen, forskare – informant (Kvale 1997).

Då jag utgått från den enda kommunala högstadieskolan där det går drygt 500 elever har jag varit noga med att framställa mina intervjupersoner med så få identifierbara drag som möjligt. Detta har jag även tänkt på då föräldrarna pratat om sina barn. Jag tror ingen av dem kommer att bli igenkända av andra i min studie. Dock var det två av informanterna som sa i telefon att de inte var rädda för att bli igenkända då de menade att de stod för sina åsikter och handlingar.

4. Teoretiska perspektiv

4.1. Teoretisk referensram

Av Hanna Wikström föreläsning om teorier framgår det att teorier är systematiskt framtagen kunskap som skall hjälpa oss att ge perspektiv på verkligheten. Teorier hjälper oss att förstå, förklara och se världen i nytt ljus (Wikström 2010-01-29). Min undersökning är gjord på ett induktivt sätt, där jag helt utgått från empirin jag samlat in och kopplat på teorier sen. Jag har använt öppna frågeställningar och empirin har gett ledning åt vilka teorier jag har tagit in (Wikström 2010-01-29). Jag bestämde vilka teorier jag skulle använda efter jag gått igenom all empiri som jag samlat in och gjort en grov analys.

Metoden ”Alla överens” riktas mot föräldrarna och uppmanar dem till att vara uppmärksamma på om deras barn dricker alkohol. Metoden utgår från att alla föräldrar är överens om att ingen under 18 år ska få dricka alkohol så kommer problemet att vara löst. Metoden fokuserar framförallt på föräldrarna som måste göra jobbet och drogförebyggaren säger att det inte finns någonting som talar för att ungdomar under 18 år skall få dricka alkohol (Öckerö kommuns drogförebyggare). Jag har valt att använda mig av empowermentteorin, social konstruktionism och teorier om kön i min analys. Då jag kan se kopplingar till dessa teorier i ”Alla överens” och mitt insamlade material.

Jag använder mig också av empowermentteorin, som ofta kallas för ”hjälp till självhjälp” (Payne 1997). Många av intervjupersonerna talade om sociala nätverk som hjälp att hålla koll på barnen och om att föräldrarna fått hjälp till att klara sig själva i fråga om barnens beteende. Social konstruktionismen menar att det är vi människor som skapat sociala problem genom att vi bestämt vad som är normalt och vad som inte är normalt (Payne 1997). Jag har därför valt att använda mig av social konstruktionism för att jag i min insamlade empiri märkt att nästan alla informanterna talade om att det är en speciell kultur eller vissa grupper som har kvar tänkandet att det är okej att dricka alkohol innan man är 18 år. Medan de själva uppger att de blivit mer upplysta och därav mer aktiva i att säga nej.

Jag har också tittat på teorier om kön och könsroller. Ett synsätt jag valt att ha med är ett socialpsykologiskt perspektiv där det beskrivs hur barn tidigt formas in i respektive könsroller. Jag har även med en genusanalys av ”Tonårsparlören” som är en bok med råd till föräldrar med tonårsbarn angående alkohol. Jag kommer att använda mig av dessa perspektiv i det sista temat som tar upp föräldrarnas inställning till ungdomar och alkohol beroende på ungdomens kön. Jag kommer att använda ovanstående teorier och perspektiv för att förklara den empirin jag samlat in under mina intervjuer.

4.2. Empowerment

Syftet med empowerment är att hjälpa klienterna att ta makten över sin situation och sitt liv. Genom att stärka klientens självförtroende och den egna förmågan att använda makten kan detta ske. Det personliga ansvaret är en viktig del (Payne 1997). När det gäller drogförebyggande arbete handlar sådan ”makt” om att stärka föräldrarnas förmåga att sätta gränser för beteenden som är oönskade i familjen. Föräldrarna är barnens förmyndare tills de fyllt 18 år och har då rätten att bestämma vad som är okej och vad som inte är okej. Empowerment kan ses som ett sätt att tänka om sig själv, att man känner sig värdefull och att man tror och litar på sina egna förmågor. Det utgör också ett sätt att se på samhället som

föränderligt och att det går att påverka. Empowerment ser alltså både till individens inre och till hennes yttre förhållanden (Swärd & Starrin 2000).

Empowerment har sitt ursprung i 1960-talets USA där det blev ett viktigt tankesätt i diskussionerna om lokala självstyren och dess utveckling men det blev även centralt för uppfattningar om preventiva strategier, så som för kriminalitet och alkohol- och drogmisbruk. Empowerment ses i socialt arbete som både metod och teori. Teorierna handlar om hur människor skapar en kollektiv kontroll över sin situation och att de på så sätt uppnår sitt mål. Metoderna är främst till för hur socialarbetare kan stärka de människor som saknar makt så att de uppnår självkontroll och styr sina liv utifrån kunskap (Swärd & Starrin 2000). Empowerment bör utgå från lokalkunskap och speciellt kunskap från klienterna. Kieffer (1984) skriver i Malcolm Paynes bok *Modern teoribildning i socialt arbete* att klienterna ska få en starkare självbild och ett bättre självförtroende och att de ska lära sig ett kritiskt handlingssätt gentemot omvärlden. Han menar att man på så sätt utvecklar både personliga och kollektiva resurser vilka man kan använda i sociala och politiska aktioner. Här kan jag se tydliga kopplingar till ”Alla överens” då metoden går ut på att göra föräldrar medvetna om att det är av stor betydelse vad de själva säger och handlar i fråga om deras barns alkoholkonsumtion.

Croft och Beresford (1994) skriver i samma bok om empowermentteorins fyra hörnstenar i socialt arbete. Den första är ifrågasättande av rådande maktförhållanden och att man uppmanar människor att ta kontroll över de omständigheter som berör dem. I min studie handlar det om att göra föräldrarna medvetna om att de har rätt att bestämma över barnen tills de fyllt 18 år. Den andra hörnstenen är att man ska ha kontroll över vad som anses vara ens individuella behov och att man får säga sin mening vid beslut om resurser och insatser som rör en själv. Här tänker jag på att föräldrarna skall få vara med och ge sina synpunkter på insatser som rör deras barn. I fråga om drogförebyggande arbete så borde föräldrarna och eventuellt även ungdomarna få säga sin mening om hur det skall utföras, om man ska gå efter empowermentteorin. En annan grundtanke i teorin är att stärka människors egna resurser till att öka deras makt, sitt självförtroende och sin självkänsla, samt att ändra deras förväntningar, kunskaper och förmågor. ”Alla överens” fokuserar mycket på att informera föräldrarna hur det ser ut med droger och alkohol i ungdomarnas värld. Drogförebyggaren ger ständigt ut tips och idéer för vad föräldrarna kan göra för att hindra eller upptäcka att deras barn dricker alkohol. Han vill ge föräldrarna en tro på sig själva att de är de viktigaste personerna i barnens liv (Öckerö kommuns drogförebyggare). Croft och Beresfords fjärde och sista hörnsten är att förändra myndighetens syn så att den blir mer öppen för klientens delaktighet (Payne 1997). Denna hänger ihop med den andra hörnstenen. Att föräldrarna och ungdomarna skall ha mer att säga till om i sådant som rör dem.

Gutiérrez *et al* (1995) undersökte vad amerikanska socialarbetare ansåg att empowerment begreppet innehåller. Dessa socialarbetare menade att empowerment handlar om: ”Kontroll över sitt liv, tilltro till förmågan att inse eller utveckla makten att handla, medvetenhet om och tillgång till valalternativ och oberoende av andra vid beslut och handling” (Citat ur Payne 1997 s. 357). Från början var empowermentbegreppet förknippat med förtryckta grupper men under 1990-talet utvecklades arbetet till att allt mer rikta in sig på individer. Att empowerment mer och mer även finns i andra sammanhang än gruppverksamheter kan kopplas ihop med att socialtjänsten över hela världen skurit ner på sina resurser. Hjälp till självhjälp kan vara ett idealistiskt förhållningssätt då pengarna inte räcker till mer konstanskrävande insatser. Man kan också se empowerment som ett mer

positivt synsätt på socialt arbete än till exempel det anti-förtryckande synsättet som menar att förtryckta grupper helt saknar makt på grund av det strukturella förtrycket (Payne 1997).

4.3. Social konstruktionism

Den social konstruktionistiska teorin utgår från att vi alla har olika uppfattning om verkligheten därför att verkligheten är den kunskap som styr vårt beteende. Vi delar med oss av vår kunskap till andra i sociala sammanhang och på så sätt blir verkligheten objektiv (Payne 1997). Verkligheten byggs alltså upp och utformas i medvetandet med hjälp av kunskap. För att förstå en människa menar social konstruktionismen att man måste känna till det system av kunskaper som människan genom sociala relationer är med och bygger upp och upprätthåller (Helkama 2000). Berger & Luckmann (1966) har fått erkännandet som social konstruktionismens skapare. De menar att verkligheten är en ständigt föränderlig produkt av historien. Det finns nästan lika många beskrivningar om vad social konstruktionism är som det finns anhängare av teorin. Ska man ta ut några grundantaganden som de allra flesta erkänner så kännetecknas teorin av: En kritisk hållning mot det ”för givet tagna”, att kunskap är historiskt och kulturellt specifik, att kunskap blir varaktig genom sociala processer och att kunskap och sociala handlingar går hand i hand (Angelöw & Jonsson 2000).

Det första grundantagandet menar att vi aldrig kan se på verkligheten med objektiva ögon i den bemärkelsen att det som finns är det som vi uppfattar. Vi bör vara uppmärksamma och kritiska till hur våra antaganden om världen ser ut. Angelöw och Jonsson tar som exempel upp varför vi lagt så stor vikt vid kön, indelning i män och kvinnor? Varför delar vi inte lika gärna upp människor i långa och korta kategorier eller något liknande? (Angelöw & Jonsson 2000) Antagandet att det alltid kommer att finnas ungdomar som är under 18 år och som dricker alkohol, är ett antagande som inte borde tas för givet utan istället ifrågasättas (Öckerö kommuns drogförebyggare).

Vi delar in saker, djur, företeelser och människor i olika kategorier och använder oss av massvis av begrepp för att enklare förstå vår värld. Dessa begrepp och kategorier är, enligt social konstruktionismen historiskt och kulturellt bestämda men även produkter av tidsperioden och kulturen. Alltså att vad vi uppfattar som barn och vuxna, tjocka och smala, rika och fattiga beror på under vilka förhållanden vi lever, var i världen vi lever samt under vilken tidsperiod vi lever. Vad som då är viktigt att ha med sig är att det inte finns någon given ordning för vilka synsätt som är bättre eller mer sanna än andra (Angelöw & Jonsson 2000). Här tänker jag på att det är många av de personer jag intervjuat som lyft fram kulturen som en negativ faktor för det drogförebyggande arbetet. Att kulturen skulle göra det legitimt att låta sina ungdomar dricka alkohol trots att de är under 18 år.

Hur kommer vi då ändå fram till det vi anser oss veta om världen? Enligt social konstruktionismen konstruerar vi människor kunskap genom den vardagliga interaktionen, speciellt språket är en viktig källa till hur vi uppfattar världen. Den vardag som just du lever i, de människor du möter, de aktiviteter du utför hjälper dig att forma din verklighet. Ju mer homogena människor du träffar ju mer stärks din bild av att den är den sanna och du kan börja tro att du ”vet” hur andra har det (Angelöw & Jonsson 2000). Din verklighet blir objektiv för dig då din uppfattning delas av så många runt omkring dig (Payne 1997). Här tänker jag också på kulturen som intervjupersonerna tar upp. En pratar även om att Öckerö kommun varit ett slutet samhälle. Ett homogent samhälle där möjligheten av att vara annorlunda är begränsad.

Vårt handlingsutrymme är följderna av de konstruktioner som är grunden för våra tankar och åsikter. Det är därför som social konstruktionismen menar att kunskap och sociala handlingar går hand i hand. Vardagen formar oss och vår uppfattning om världen och detta sker främst i sociala handlingar (Angelöw & Jonsson 2000). Men vi formar också vardagen i och med att vi är delaktiga i samhällets strukturer, det kan förklaras som en ständig spiral (Payne 1997).

Inom socialt arbetet, menar social konstruktionismen, att klienten inte är den enda som påverkas till förändring utan också klienten påverkar såväl socialarbetaren som dess förvaltning (Payne 1997). Socialarbetaren ses mer som en medhjälpare till klienten och inte bara som hjälpare. Payne tar upp fosterföräldrar som exempel, de behöver stöd från socialarbetaren men samtidigt hjälper fosterföräldrarna socialtjänsten genom att ta hand om barnen (Payne 1997). I metoden "Alla överens" ska man, utifrån social konstruktionismen, inte se föräldrarna som några som behöver hjälp utan som drogförebyggarens medhjälpare. Drogförebyggaren ger föräldrarna information och tips för att hålla sina ungdomar ifrån alkohol och föräldrarna hjälper kommunen att stoppa ungdomsfylleri och annat som alkohol kan leda till.

4.4. Perspektiv på kön

Hur vi människor tolkar begreppet kön varierar beroende på kulturell kontext, tidsperiod och den faktiska organiseringen av kön, vilken sätter sin prägel på strukturerna och funktionssätten hos alla samhällen (Widerberg 2007). Att kvinnor och män är biologiskt olika är ett faktum som få sätter sig emot. Våra kroppar är olika och det är bara ett av könen som har egenskaper för att föda barn. Dock påstår en del att skillnader i kvinnors och mäns sätt att tänka, handla och känna även det är biologiskt betingat. Detta menar Angelöw och Jonsson (2000) är felaktigt då det inte stämmer överens med verkligheten. Om skillnaderna skulle vara biologiska skulle kvinnor och män i sådana fall uppvisa samma beteendemönster oavsett vart de lever, i vilken kultur och under vilken tidsperiod. Angelöw och Jonsson (2000) menar att kvinnor och mäns olika beteenden är utvecklade i samspel med omgivningen. De menar att människor föds in i en könsroll och får därmed olika förväntningar på sig beroende på om det är en tjej eller kille. Flera experiment har gjorts där barn av olika kön agerat exakt likadant men med olika reaktioner från omgivningen som följd. Ett spädbarn som uppgetts vara kille ansågs vara livlig och stark. När namnet ändrades till ett tjejnamm blev uppfattningarna istället att samma spädbarn var söt och näpen. Detta visar på att människor har olika uppfattningar eller fördomar om kön. Experter anser att det är omöjligt att fastställa ett nyfött barns kön enbart genom att titta på deras beteende. Redan från födseln finns det alltså förväntningar på hur du bör bete dig beroende på om du föds till kille eller tjej. Angelöw och Jonsson (2000) skriver att tjejer gärna får vara stilla och passiva medan killar uppmuntras till att vara självständiga. Detta leder till att killar är aktiva och står i centrum för uppmärksamheten medan tjejer har en passiv roll som åskådare och får lära sig vänta på sin tur och ha tålamod. Hela samhället är med i detta skapande av bilden för hur en man respektive en kvinna skall vara (Angelöw & Jonsson 2000).

För att belysa könsroller och dess förväntningar i tonåren tar jag även upp en artikel som behandlar "Tonårsparlören" och dess framställning av killar och tjejer. Anna Månsdotter och Jessika Svensson (2008) har undersökt hur den kvinnliga underordningen bevaras och reproduceras i Sveriges folkhälsoarbete. De har särskilt behandlat 2007 års "Tonårsparlören" som gavs ut till alla föräldrar vars barn fyllde 13 samma år. "Tonårsparlören" är en bok som ska ge tips och råd till föräldrarna i fråga om ungdomar och alkohol och ges ut varje år av

Folkhälsoinstitutet. Sveriges folkhälsopolitik har etiska principer som säger att arbetet skall sträva efter rättvisa (jämlighet), omsorg (välfärd) och autonomiprincipen (individens frihet och integritet). Folkhälsoarbetet har i Sverige som syfte, inte bara att identifiera orättvisor inom hälsa utan även att förändra denna ojämlikhet. Månsdotter och Svensson (2008) skriver att det i "Tonårsparlören" finns ett kapitel som handlar om "Tjejer och alkohol" men motsvarande kapitel för killar finns inte. Detta menar de befäster föreställningen om att mannen är norm och kvinnan avvikande. "Tonårsparlören" uppmanar tjejer till att de ska hålla samman med sina kompisar. Ensamma killar utsätts ofta för våld av andra killar men det finns ingen liknande uppmaning till dem. Månsdotter och Svensson (2008) anser att detta är ett uttryck för att tjejer inte skulle ha rätt att vara självständiga individer och röra sig fritt i den offentliga miljön. Boken tar även upp att tjejers alkoholvanor mer och mer liknar killarnas och det anses problematiskt. Månsdotter och Svensson (2008) skriver att då jämlighet är en av folkhälsoarbetets grundläggande principer är det väl önskvärt att förhållandena blir mer lika. Givetvis hade det varit bättre om killarna sänkte sin alkoholkonsumtion till tjejernas nivå men skulden bör inte läggas på tonårstjejerna. Risker för att bli utsatt för våldtäkt är något som också tas upp i kapitlet om "Tjejer och alkohol". Där skriver man att det är farligt för en tjej att vara full, då man kan bli utsatt för våldtäkt. Månsdotter och Svensson (2008) menar att det inte är alkoholen som utsätter tjejer för våld och våldtäkt. Det är killar och män, som tjejerna ofta tycker om och litar på. De menar att allt ansvar läggs på tonårstjejerna och dess föräldrar medan man inte ger några råd eller lägger något ansvar hos killarna (Månsdotter & Svensson 2008).

4.5. Tidigare studier jag använder mig av

Jag kommer att använda mig av Evenholms studie som är gjord i Öckerö kommun. Hon har tittat på vad ungdomarna har för inställning till alkohol och deras uppfattning om kommunikationen med sina föräldrar. Min studie är omvänd kan man säga. Jag har undersökt hur föräldrarna uppfattar kommunikationen med sina barn och deras inställning till alkohol och ungdomar. Jag kommer även att använda Nilsson och Svantessons C-uppsats, då den med kvantitativt metod behandlar föräldrars inställningar till ungdomars alkoholdrickande.

Jag kommer också att använda mig av studien *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger*. Det jag kommer att använda mig av i min analys är dels hur det drogförebyggandet bör se ut för att ge ett positivt resultat. Dels kommer jag att använda mig av de familjefaktorer som de har kommit fram till påverkar ungdomars alkoholdrickande.

Örebros preventionsprogram mot ungdomsdrickande tar upp att det går att förändra barns beteende genom att ändra attityden och inställningen hos deras föräldrar, detta kommer jag att använda mig av i det första temat, som är "Alla överens".

Jag kommer att använda mig av den amerikanska studien av Ennet *et al* för att se om mina intervjupersoner har några likheter eller skillnader med de tonårsföräldrar som deltagit i den studien.

Jag kommer att använda mig av drogvaneundersökningarna från CAN och Öckerö kommun i det sista temat som handlar om kön.

4.6. Sammanfattning och reflektioner

Empowerment och social konstruktionism är båda teorier som förmedlar förändringspotential. Empowerment kallas också för "hjälp till självhjälp" och det i sig ger ett hopp om att man kan förändra sig själv och sin situation om man bara får hjälp utifrån. Social konstruktionismen talar inte så mycket om att ändra individen men den menar att hela verkligheten så som du ser den är din egen konstruktion. Empowermentteorin kommer jag att använda av mig för att förklara mer individuella företeelser och social konstruktionismen för mer grupporienterade faktorer.

Social konstruktionismen förklarar att verkligheten så som du ser den är skapad av dig själv i socialt samspel med andra. Medan empowermentteorin mer visar för dig att du kan förändra din situation och din syn på den. Båda teorierna vill upplysa människan om att det inte bara finns en verklighet utan det är vårt eget ansvar hur vi uppfattar omvärlden. Social konstruktionismen belyser mer att det är i samspel med andra vi bygger upp vår bild av verkligheten.

De två perspektiv på kön som jag tagit upp är båda överens om att många skillnader mellan könen är sociala konstruktioner. Det första perspektivet, av Angelöw och Jonsson, handlar om hur vi redan som spädbarn sätts in i rollen som tjej respektive kille. Det andra stycket går på djupet i texten i "Tonårsparlören" och analyserar hur tjejer framställs där.

5. Resultat och analys

5.1. Inledning

Den insamlade empirin presenteras i form av fem teman genererade utifrån studiens syfte och frågeställningar. Jag har med ett tema som jag kallar ”Kultur och andra föräldrar”. Det står det ingenting i vare sig syftet eller frågeställningar om detta men jag ansåg att det var intressant så jag valde att ta med det ändå. I alla mina teman kommer jag att ta upp tidigare forskning som stödjer min studie eller som visar på motsatsen. Jag kommer även att koppla empirin till mina båda teorier, social konstruktionism och empowerment. De företeelser eller berättelser som jag anser kan förklaras med någon av teorierna kommer jag att gå närmare in på. Det första temat som jag tar upp är föräldrarnas inställningar till och åsikter om Öckerö kommuns drogförebyggande arbete. Det andra temat handlar om föräldrarnas egna attityder till ungdomar och alkohol. Deras handlingar för att hindra deras barn från att dricka tas också upp i det temat. Det tredje temat som jag kallat ”Kultur och andra föräldrar” handlar om föräldrarnas berättelser om hur kulturen påverkar ungdomsdrickandet men också om hur föräldrarna uppfattar andra föräldrar med barn i samma ålder. Tema nummer fyra tar upp faktorer, förutom kommunens drogförebyggande arbete, som föräldrarna anser påverkar ungdomarnas alkoholkonsumtion. Det femte och sista temat handlar om föräldrarnas attityder och handlingar utifrån barnens kön. Jag tittar på om det finns några skillnader på hur barnen betraktas och behandlas beroende på om det är tjej eller kille. Här kommer jag att ta upp perspektiven på kön, vilka jag skrivit om i tidigare kapitel.

5.2. ”Alla överens”

Vid alla intervjutillfällen har jag inlett med att säga att enligt drogvaneundersökningen förra året har de som inte dricker alkohol ökat med 70 procent sedan 2003 och jag frågade vad de trodde det är som gjort att drickandet gått ner. Alla utom en svarade direkt att det var drogförebyggarens förtjänst. De talade alla om hur viktigt det är att informera föräldrarna om att det är de som bestämmer om det är okej eller inte att deras barn dricker. De lyfte också vikten av att informera föräldrarna så att de blir mer uppmärksamma på att se tecken på om deras barn dricker. En av de intervjuade säger att det är viktigt att kommunen har någon som går ut och berättar hur man bör förhålla sig till ungdomar och alkohol eftersom det gör det lättare för föräldrarna att bestämma vilka regler som ska gälla när de har en mall att gå efter.

Det finns både positiva och negativa påståenden om det bara är drogförebyggarens förtjänst eller inte. En person säger rakt ut att denne inte tror att kommunens alkoholstatistik hade sett ut som den gör om det inte hade varit för den drogförebyggande tjänsten. En annan är mer kritisk till honom och menar på att drogförebyggaren tar åt sig äran för något som egentligen föräldrarna har gjort. Informanten menar att det är möjligt att drogförebyggaren har bidragit genom att stötta föräldrarna men att familjen ändå har den avgörande rollen för om ungdomarna dricker eller inte.

När vi talar om sättet som drogförebyggaren arbetar på är de flesta positiva. De menar att han inte kommer med tillrättavisanden eller vill göra föräldrarnas jobb utan bara ger dem tips på hur man kan göra och framhåller att ”det är ni som föräldrar som bestämmer”. De pratar om att han inte är fördömande utan bara belyser det faktum att föräldrarna själva har de redskap som behövs för att kunna säga nej till sina ungdomar. En av föräldrarna pratar om att drogförebyggaren har gjort föräldrarna medvetna om att skulle alla bara vara överens så skulle

problemet vara löst. Som jag tidigare skrev var en av intervjupersonerna kritisk till att drogförebyggaren tagit åt sig äran för något som föräldrarna gjort. De flesta andra är av annan mening och jag har två citat som får gestalta detta.

NN (drogförebyggaren) gör ju inte föräldrarnas jobb, han pickar dem bara på axeln.

... han går inte ut och viftar med pekpinnar... NN (drogförebyggaren) sätt att belysa det; att ni har faktiskt verktyg till att säga nej, ni kan påverka.

Här tycker jag mig se kopplingar till empowermentteorin, att man gör föräldrarna mer deltagande i beslut som rör dem genom att de ska ta tillbaka makten att upprätta gränser över sina barn (Payne 1997). Drogförebyggaren informerar föräldrarna löpande om vad som händer ute på nätterna, vilka skador alkohol kan leda till och vilka risker det innebär att dricka alkohol. Detta gör att föräldrarna har fakta att grunda sina beslut på. Empowermentteorin är ett sätt att tänka om sig själv och det tycker jag passar in här, att föräldrarna ska ha det självförtroendet och att de ska lita på sina förmågor som föräldrar (Swärd & Starrin 2000). Jag kan också se kopplingar till social konstruktionismteorin, att det är möjligt att påverka. Vi påverkas av den vardag vi lever i men vi är också med och formar den (Payne 1997). En av dem är inne på det när informanten pratar om att föräldrarna nu vet att om de bara skulle vara enade så skulle problemet vara löst. Samma person menar att det inte behöver vara som det alltid varit utan att vi själva är med och skapar normer för vad som är socialt acceptabelt och vad som inte är det.

Vad är det då som drogförebyggaren har gjort som minskat ungdomsdrickandet som ändå alla håller med om att han är delaktig i. Upplysning och information är det många som nämner men även andra saker som att han har fått föräldrarna att tänka till. En annan lyfter fram att han har slagit hål på gamla myter. Exemplet som informanten tar upp är att det inte hjälper barnet att bjuda på alkohol för att föräldern på så sätt ska veta vad det är barnet dricker. Många säger att det har blivit en positiv effekt för att man har riktat in sig på rätt grupp, föräldrarna.

- Jag tror det är helt rätt att påverka föräldrarna.

Här ser man att föräldrarnas inställning överensstämmer med den forskning som har tagit fram Örebros preventionsprogram. När Stattin och Koutakis utvecklade preventionsprogrammet mot ungdomsdrickande kom de fram till att det går att förändra barns beteende genom att man ändrar föräldrarnas attityder och inställningar (Örebros preventionsprogram mot ungdomsdrickande). Larsson och Lilja kommer dock fram till resultat som talar för motsatsen. Att med skolbaserade preventionsprogram är det svårt att få till attityd- eller beteendeförändringar. Skillnaden kan ligga i att ÖPP riktats till alla och inte bara mot ”riskfamiljer” som de preventionsprogram Larsson och Lilja skriver om (Larsson & Lilja 2003).

5.3. Föräldrarnas attityder och handlingar

Det är ingen som tror att deras barn som går i niondeklass har druckit. En del är säkra medan andra säger att de inte tror det och att de i alla fall aldrig märkt något. De flesta hade dock äldre barn som druckit alkohol. Jag har frågat intervjupersonerna om de uppfattar sig själva som tydliga gentemot sina barn i frågan om alkohol och alla tycker att de är tydliga men när

jag frågar närmare tycker jag att svaret inte är särskilt tydligt. Till exempel när jag frågat om de har sagt rakt ut vad de tycker får jag detta svar av en:

Ja, du vet vad vi tycker har vi sagt.

Andra föräldrar upplever sig ha tjatat på barnet och varit extremt klara, medan vissa är ganska säkra på att de varit tydliga. En säger att de har tydliga regler hemma, dock är det inget som står nedskrivet någonstans. Informanten menar att det är mer som ett förhållningssätt till varandra och vad det är som är viktigt i livet. Samma förälder pekar på att det är viktigt att få ungdomen själv att förstå att det inte är bra för henne eller honom. Att få ungdomen att välja bort alkohol själv. En av dem som uppfattar sig som tydlig tror så stark på ”Alla överens” och det vet barnen om och informanten har sagt nej till alla sina barn.

Liknande resultat kom Nilsson och Svantesson (2009) fram till i sin studie. Där uppgav 77 procent av föräldrarna att de pratar och förklarar för ungdomen varför de inte ska dricka alkohol för att på så sätt få dem att själva välja bort det. Om vi tittar på den amerikanska studien (Ennet *et al* 2001) så kan man se en skillnad här. I Ennets studie uppgav föräldrarna att de sällan hade en direkt kommunikation med sina tonårsbarn angående alkoholanvändning. Kan det vara så att föräldrarna i min studie blivit säkrare på sin hållning i och med att kommunen har gjort ett klart ställningstagande? Detta påpekade, som jag skrev i det förra temat, en av föräldrarna. Jag vet dock inget om vad föräldrarna i Ennets studie får för budskap av sina myndigheter. I Evenholms (2007) studie däremot kan vi finna likheter. Nästan alla ungdomar menar att de vet vad föräldrarna tycker även om de är osäkra på varför de tycker som de gör. Även om det kanske inte är barnen till mina intervjupersoner som deltagit i Evenholms studie kan jag se en överensstämmelse som rör föräldrarnas uppfattning om sin tydlighet och barnens upplevelser av dessa.

Det är ingen av föräldrarna som tycker att det är okej att deras ungdomar dricker alkohol innan de fyllt 18 år, men hur ser föräldrarnas handlingar då ut för att se till så att de inte dricker någon alkohol? Vissa föräldrar är mer aktiva medan andra menar att de inte behöver vara så aktiva eftersom de litar på deras barn och tror inte att de skulle dricka. Flera av intervjupersonerna uppger att de är vakna då ungdomen kommer hem. En av dem berättar att de ställer klockan på natten för att kolla så att ungdomen är hemma och ligger i sin säng. Gör ungdomen inte det går föräldern ut med bilen och kör runt och letar. En annan förälder säger att de alltid kollar upp om det är föräldrar hemma i det huset där deras barn vistas. När vi pratar om de äldre barnen som då har druckit alkohol så säger en förälder att denne alltid vill veta vad det är som ungdomen har druckit. Samme förälder är orolig för att ungdomen ska ha fått i sig hembränt, tabletter eller liknande så föräldern frågar massvis med frågor när ungdomen kommer hem. En annan tror att deras barn uppfattar informanten som tjatig med alla frågor och beskriver det så här:

Vi är ju uppe och kollar, kollar och kollar varje gång NN (barnets namn) kommer hem och vi ringer 18 gånger varje kväll och kollar var är du någonstans, vad gör du, vem är du med. Vi är nog ganska irriterande faktiskt.

Detta är liknande resultat som Evenholm (2007) fick fram i sin undersökning. Hon har skrivit att det verkar vanligt att ena föräldern, oftast mamman, är vaken då ungdomen kommer hem. Ovan beskrivna svar om att man är vaken när hon eller han kommer hem är just tagna från intervjuer med mammor. Jag kan även se kopplingar till Nilsson och Svantessons (2009) studie där 86 procent av föräldrarna säger att de kollar upp var deras barn befinner sig. Jag har

frågat alla föräldrar om de anser att de och den andra föräldern till barnet har samma regler och inställning. Där har alla svarat att de har samma regler utåt till barnen. En person uppgav dock att de hade delade meningar om deras barn som var över 18 år. Varför det är mammorna som oftast stannar uppe för att kontrollera barnen när de kommer hem har jag ingen förklaring till.

Jag frågade föräldrarna om de tycker att deras inställning eller deras handlingar ändrats de senaste åren. De flesta tyckte inte att deras inställning till ungdomar och alkohol ändrats men att den blivit mer aktuell när de själva haft tonårsbarn. Några av dem menar att det säkert funnits lika mycket information och att det drogförebyggande arbetet haft liknande upplägg men att de blivit mer intresserade av det och därför uppmärksammas det på ett annat sätt. Flera av intervjupersonerna pratar om att de har mer kunskap nu om vad de ska titta efter och hur det faktiskt ser ut när tonåringar har fest. En berättar om första gången ett av deras barn blev berusad och hur chockade de blev. De var inte alls var beredda på det men att de ganska snart blev väldigt engagerade. Innan hade de inte tänkt så mycket på sådant, säger informanten. En annan sak som en av föräldrarna uppmärksammat är att det är stökigare på lönehelger. Intervjupersonen menar att de aldrig skulle låta sina barn åka till Öckerö, som är en av kommunens största öar, en lönehelg. Samma förälder berättar att det skulle de aldrig ha tänkt på för tio år sedan och det beror dels på drogförebyggarens upplysningsarbete men även på att de inte hade tonårsbarn då. Här kommer empowermentteorin in. Ju mer kunskap du har om området, ju mer har du att grunda dina beslut på. En av empowermentteoriens grundtanke är att ändra människans förväntningar, kunskaper och förmågor (Payne 1997). Förväntningar var något som kom upp i berättelsen om hur chockad en förälder blev när ett av barnen var berusad. Intervjupersonen hade inte alls förväntat sig det men efter den händelsen blev denne mer engagerad och aktiv. I och med den händelsen ändrades dennes förväntningar tvärt. Från att inte alls ha tänkt på att det kunde hända till att oroa sig för att det skulle ske igen. I Nilsson och Svantessons (2009) studie svarade drygt 60 procent att deras inställning påverkats av "Alla överens". En skillnad från mina informanternas upplevelser av påverkan från metoden, då de flesta i min studie uppgav att de inte påverkats.

Om det är drogförebyggarens upplysningsarbete eller deras äldre barn som har med föräldrarnas ökade uppmärksamhet att göra är svårt att säga. För vissa är det erfarenheter med äldre barnen som gjort dem mer uppmärksamma, ibland är det vänner som har berättat om deras barn eller så är det drogförebyggarens nyhetsmail och besök på föräldramöten som har gjort föräldrarna mer vaksamma. Några av föräldrarna nämner även att deras äldre barn som druckit alkohol har avskräckt sina yngre syskon. En menar att barnet som går i niondeklass lärt sig av sitt äldre syskon misstag. Ungdomen har på nära håll sett vad alkohol kan leda till och säger därför att den själv inte ska dricka. Samma ungdom har även sett att sitt äldre syskon som ångrat sig och vill inte hamna i samma situation som denne. En av föräldrarna är ganska så säker på att deras yngre barn kommer att vänta med att dricka på grund av att de sett sitt äldre syskon när denne har druckit:

...de har sett sitt storasyskon så mycket så de tycker det är fruktansvärt, nä inte så mycket men de har sett när NN (barnets namn) kommit hem och mått dåligt... Så de ska inte dricka säger de själva.

5.4. Andra föräldrar och kultur

Föräldrarna jag intervjuat nämner alla att det finns andra föräldrar som de anser inte bryr sig om barnen dricker eller inte. En del pekar på att det finns grupperingar i kommunen som fortfarande tycker att det är okej att ungdomar dricker. Argumenten dessa föräldrar har är att de har egna erfarenheter av att dricka i ungdomen och att de inte har tagit skada av det. Slutsatsen de drar är att det inte är farligt för ungdomar att dricka alkohol. En del av intervjupersonerna tar upp berättelser om händelser där de tycker att andra föräldrar släppt sitt föräldraansvar. En av dessa berättelser var när en tjej skulle sova över hos sin tjejkompis. Kompisens mamma tyckte inte att det var någon fara med att lämna tjejerna ensamma och själv åka iväg på semester. Föräldern jag intervjuade tyckte att detta var högst olämpligt då det var vilda fester i huset hela helgen. Några av intervjupersonerna tror att många föräldrar inte vet vad deras barn gör på kvällar och helger. De menar att många inte tror att deras barn är så stora att de är ute på nätterna och dricker öl. Det är inte bara när det gäller alkohol som intervjupersonerna tycker att andra föräldrar sviktar i sin inställning eller handlande:

Men det är klart att inställningen som andra föräldrar har kan vara lite jobbig ibland, det behöver ju inte bara handla om alkohol. Typ köra moped, utan hjälm och utan ljus, tre pers samtidigt och trimmad. Det finns ju föräldrar som både tycker det är häftigt och okej och jättebra, som nästan peppar sina barn att göra det. Och redan där tycker jag då att man har misslyckats för då kan man ju inte sätta stopp någon annanstans heller.

Larson och Lilja skriver i sin studie att familjen påverkar ungdomens alkoholvanor. Föräldrarna påverkar sina barn genetiskt, genom uppfostran och genom familjens vanor när det gäller alkohol och dess tillgänglighet (Larsson & Lilja 2003). Här kan jag se kopplingar till min studie. Intervjupersonerna pratar om inställningen hos vissa föräldrar vilka inte tycker det är så noga om barnen dricker på grund av att de själva gjorde det när de var unga. Jag kan också koppla det till den sociala konstruktionismen, att den vardag du lever i den anser du vara verkligheten (Angelöw & Jonsson 2000). De föräldrar som intervjupersonerna ovan pratar om kanske inte träffar människor som resonerar och handlar på ett annat sätt och att de då aldrig reflekterar över om det är bra eller inte. Verkligheten blir objektiv om den delas av många i din närhet (Payne 1997). Dessa föräldrar kanske har samma umgängeskrets som de hade när de var unga. Om alla då drack när de var ungdomar så är det inte så konstigt att ingen av dem tycker att det var fel eller att de själva har tagit skada av det.

Intervjupersonerna pratar också om föräldrar som man litar på och hur kontakten med andra föräldrar ser ut när det gäller alkohol och ungdomar. Många av de jag intervjuat säger sig ha en öppen dialog med barnens kompisars föräldrar. En berättar om att om barnen är hos någon annan på helger eller vid högtider så vill föräldern gärna veta vad de vuxna har för inställning till alkohol och ungdomar. Samma förälder berättar att de brukar säga hur de vill att det ska vara och oftast så vill de andra föräldrarna likadant. En annan berättar om att de brukade ha kontakt med de andra föräldrarna i barnets kompiskrets:

I perioder har vi haft som ett nätverk där vi har ringt runt till varandra och kollat; Är det så? Ska de vara hos er? Det funkade jättebra, för då kände de att vi var enade, alla vi föräldrar, och det spelade ingen roll vad de sa för vi visste ändå vad som hände.

Återigen kan vi se likheter med Evenholms (2007) studie där ungdomarna uppgav att det var vanligt att deras föräldrar hade kontakt med andra föräldrar. Empowermentteorin passar in här då den handlar om hur människor skapar sig en kollektiv kontroll för att uppnå sina mål

(Swärd & Starrin 2000). Målet i denna mening är att veta vad barnen gör och föräldrarna skaffar sig en kollektiv kontroll genom ha ett nätverk.

En del av mina intervjupersoner tar upp kultur som något som påverkar alkoholdrickandet negativt. De menar att det skulle finnas en kultur i Öckerö kommun som säger att det är okej att dricka alkohol även när man är under 18 år. De menar att vissa föräldrar har ett gammalt synsätt och säger att eftersom det alltid har varit så är det inget vi kan förändra. En annan pratar om en viss mentalitet som tidigare under lång tid funnits i kommunen. En mentalitet som inte alla har haft men tillräckligt många. Enligt den mentaliteten är det okej att köra trimmad moped utan hjälm och okej att ta bilen hem från en fest. En intervjuperson talar om att Öckerö kommun har varit ett slutet samhälle. Ett samhälle där det är viktigt att passa in för att bli accepterad. Intervjupersonen säger att samhället öppnar sig mer och mer och att det idag finns en större acceptans för att vara ”annorlunda”. Samhället har förändrats i och med att människor från övriga delar av landet flyttar hit och människor har en annan rörlighet idag än för 15 år sedan, säger intervjupersonen. Här kan jag se kopplingar till social konstruktionismen. Payne skriver att om din bild av verkligheten delas av många i din närhet blir den objektiv för de som delar den bilden (Payne 1997). Öckerö har gått från att ha varit ett homogent samhälle där människorna bara interagerar med andra människor som har samma bild av världen till att bli ett samhälle med allt fler synsätt och inställningar. När det finns fler än ett sätt att se världen på kanske människor börja tänka om och det är kanske där vi är idag. En förälder stöder denna teori, detta är svaret på frågan vad det är som gjort att alkoholkonsumtionen bland kommunens ungdomar minskat:

... fler föräldrar som liksom har tänkt till nu...

En av intervjupersonerna har släkt i Danmark och vi pratar om skillnaderna mellan Sverige och Danmark i fråga om attityd och alkoholvanor. Informanten berättar att det är betydligt fler alkoholrelaterade skador i Danmark men att man samtidigt mycket oftare kan se ungdomar spåra ur på grund av alkohol i Sverige än i Danmark.

... sen kan jag inte säga att det finns givna tidpunkter i Danmark där man ska berusa sig, kanske nyårsafton eller på 50års kalaset. Men här, om det bara är våran kommun eller om det är Sverige i allmänhet, där det nästan är krav att är du ung och inte varit berusad så ska du berusa dig på påskafton, du ska berusa dig på midsommarafton, du ska berusa dig på nyårsafton. Det är legitimt, det är inte bara legitimt utan det är press på dig att då festar man med alkohol.

Jag håller inte riktigt med och säger att jag tycker att attityden hos ungdomarna inte längre är sådan att du ”måste” dricka dig full på alla storhelger.

Det kanske bara är så på min ö, det vet jag inte. Det är klart att man inte måste men jag tycker ändå att kulturen den lutar eller i vissa kretsar tycker jag det är väldigt så.

Här är det kulturen som kommer på tal i en jämförelse med ett av våra grannländer. Här kan man se att vår verklighet och kunskap är kulturellt förknippat. Den sociala konstruktionismen menar att våra uppfattningar om till exempel vem som är barn och vem som är vuxen beror på under vilka förhållanden vi lever i (Angelöw & Jonsson 2000). Här är det dock mer frågan om hur man firar högtider. I Sverige är det, till skillnad från Danmark, en självklarhet att alkohol är med vid varje högtid och det är en press på att man ska dricka sig full, enligt intervjupersonen. Mentaliteten som sägs finnas i kommunen och oviljan att förändra är också

exempel på hur verkligheten är historiskt och kulturellt bunden. Att inte låta sina ungdomar dricka alkohol före de är 18 år fyllda anser mina intervjupersoner vara rätt men de anser att det finns föräldrar som inte delar deras uppfattning. De pratar om dessa ”andra föräldrar” som att de har kvar en mentalitet som var vanligare förr. Vad jag kan se menar intervjupersonerna att det som tidigare uppfattats som okej har nu ändrats till att uppfattas som oönskat. Att det är en gammal inställning som några föräldrar har svårt att göra sig av med just för att den är gammal pekar även det på att den allmänna inställningen har ändrats.

5.5. Andra faktorer som påverkar ungdomsdrickandet

Det tycks finnas andra faktorer som påverkar ungdomsdrickandet förutom drogförebyggarens arbete. Alla som jag intervjuat nämner fritidsgården som ett bra ställe för ungdomarna att vara på men att det ändå inte räcker. De flesta tycker att det borde finnas mer för ungdomarna att göra. Andra saker som nämns som bra och direkt eller indirekt drogförebyggande är frikyrkor, vuxenvandrare, föreningar och polisen. Just frikyrkor tar de flesta upp och en säger att det påverkar alkoholsituationen då många människor är medlemmar i en frikyrka. Samma förälder menar inte att alla som är med i en frikyrka är nykterister men en del är det och det påverkar. Några pratar om frikyrkorna som ett ställe att vara på för ungdomarna. De berättar att en av frikyrkorna har som en fritidsgård på fredagskvällar, dit alla är välkomna vare sig man är kristen eller inte. Där dricker inte ungdomarna men de har väldigt roligt ändå, säger de. En menar att alla ställen som är drogfria och öppna för ungdomar gör att det är färre som dricker alkohol. Samma förälder menar också att de ledare som finns både i kyrkan och på fritidsgården påverkar ungdomarna.

Vuxenvandrarna nämner de flesta och de har bara positiva saker att säga om dem. De berättar att vuxenvandrarna är ute på nätterna och besöker fester och ser till så att ingen under 18 år är inne på krogen. Även om det kanske inte är långvarigt så dricker ungdomarna mindre just när vuxenvandrarna är där, säger de. En av intervjupersonerna tycker fritidsgården och dess personal är jättebra men att de riktar sig lite mot de barn som redan är trygga och inte till dem som behöver det som mest. Det är svårt att nå de som man kanske borde lägga resurser på, säger intervjupersonen. Samma informant menar att de ungdomar som redan är skoltrötta kanske inte vill gå tillbaka till skolan på kvällar och helger, där fritidsgården ligger. En annan tar upp polisens närvaro som en drogförebyggande faktor. Informanten menar inte att polisen måste vara ute på fredag och lördagskvällar utan att det räcker med att de visar sig här och gör nykterhetskontroller. Samma person menar att då visar man även för föräldrarna och alla andra att det inte är okej att köra påverkad. Det är flera av intervjupersonerna som tar upp idrottsföreningar som både en positiv och negativ faktor. De flesta är dock positiva och här har jag ett citat från en förälder som tar upp barn som växer upp i otrygghet:

Det finns ju vissa barn som inte har det bra hemma, där det är problem med föräldrar och annat och kan de få aktiviteter som känns trygga för dem så är ju det jättebra. Jag tror det är väldigt viktigt att det finns, de här gruppgemenskaperna som finns i föreningar och i annat.

Larsson och Lilja (2003) nämner i sin studie att ett framgångsrikt drogförebyggande arbete inte bara kan innehålla information utan att det måste kombineras med till exempel samarbete med polisen. Detta är något informanterna i min undersökning tagit upp. Polisen behöver inte ”jaga” ungdomarna utan de ger effekt bara av sin närvaro. Det ger inte bara effekt på ungdomarna utan även på alla människor. Intervjupersonen pratade om att föräldrarna också kan behöva se att det inte är gångbart att köra bil eller moped onykter. En annan överensstämmelse är att min studie i likhet med Larsson och Liljas (2003) studie visar att

tillgången till drogfria fritidsaktiviteter är en viktig faktor för att få ungdomarna att avstå alkohol. Detta tar alla intervjupersoner upp som betydelsefullt för att få sina barn att avstå alkohol. Empowermentteorin uppmanar människor att ta kontroll över vad som anses vara ditt eget behov (Payne 1997). Här tycker jag vi kommer in på den empiri jag skrivit om ovan. Föräldrarna efterfrågar fler drogfria aktiviteter eller ställen för ungdomarna att vara på. De har alltså sagt vad de anser är deras och ungdomarnas behov. Empowermentteorin menar att man måste få säga sin mening vid beslut som gäller en själv (Payne 1997).

Några faktorer som intervjupersonerna tar upp som dåliga och direkt motsatsen till drogförebyggande är bland annat systembolagets etablering i kommunen. Vissa är helt emot ett systembolag i kommunen. En annan tycker att det ska bli roligt för den vuxna delen av befolkningen men intervjupersonen tror samtidigt att det kommer att påverka ungdomars alkoholkonsumtion. En annan sak de tar upp som missgynnar ungdomarna är att skolan har för lite resurser. En förälder tycker att det är oacceptabelt att kommunen drar ner på skolan, inte bara här utan över hela landet. Intervjupersonen menar att det signalerar till barnen är att det inte är något som anses som viktigt. Samma informant menar att det blir svårt att försvara att skolan verkligen är viktig när politiker skär ner på skolan resurser. En av föräldrarna tycker att det är jätteviktigt att familjen får lov att ta plats och informanten menar att detta är något som aldrig tas upp av vare sig skolan eller kommunen. Samma person menar att barnen måste ha någon vuxen att förhålla sig till under uppväxten som ger trygghet och som stöttar. Finns inte den tryggheten i familjen så söker barnet det hos en kompis, men en kompis kanske försvinner eller väljer en annan kompis före.

Det kan sätta väldigt stora spår i barnen och göra dem otrygga och gör att de glider in i fel bana. Därför tror jag hela samhället skulle må jättebra över att man faktiskt värnade lite mer om familjen och familjelivet.

Några av föräldrarna har förslag på vad som borde göras för att ungdomarna ska ha någonting att göra, förstå att alkohol och droger inte leder till något bra och hur man ska hålla koll på sina ungdomar. En förespråkar att det borde vara fler vuxna ute på nätterna och att föräldrarna borde ha kontakt med varandra. Samma förälder menar att om föräldrarna har ett nätverk är det nästintill omöjligt för barnen att lura föräldrarna. En intervjuperson tror att ungdomarna skulle lyssna på unga vuxna som varit i samma situation. Samma förälder menar att de flesta lugnat ner sig när de är 20 år och att de då kan prata med yngre för att få dem att förstå att alkohol inte leder till något bra. En annan tycker att det finns för lite alternativ till sysselsättning för ungdomar i kommunen:

Idrott är ju väldigt överrepresenterat här ute men med musik finns det ju ingenting eller motorgård, sådana som är intresserade av motorer och greja, det finns ju ingenting. Aktiviteter över huvudtaget tror jag motverkar droger, sen finns det väl hur många sätt som helst att genomföra det på.

Empirin här ovan tycker jag man kan koppla ihop med social konstruktionism. Föräldern som pratar om vikten av nätverk menar att föräldrarna måste engagera sig mer och själva ta mer ansvar. Detta tolkar jag som att föräldrarna inte bara kan vänta på att drogförebyggaren ska hjälpa dem att få deras ungdomar att avstå alkohol utan de måste se sig själva som medhjälpare, att de också har en roll i detta (Payne 1997). En av föräldrarna pratar om att unga vuxna borde prata med de yngre och det stämmer överens med vad några av föräldrarna pratade om när jag undrade om deras inställning till alkohol och ungdomar ändrats. Då pratade vi om att äldre syskon fått upp ögonen på både dem själva och yngre syskon. Att de

yngre syskonen har lärt sig av sina äldres syskons misstag. Lyckas det på småsyskon kanske det kan vara en bra ide att få till en dialog mellan ungdomar som ännu inte börjat dricka och de som lugnat ner sig. Återigen ser jag empowermentteorins budskap att ändra människors förväntningar och kunskaper (Payne 1997). Förväntningarna och kunskapen kan förändras hos de yngre ungdomarna när de får höra de äldres verkliga berättelser om hur det verkligen känns och hur man mår. Har ungdomarna en bredare bild av hur man påverkas av alkohol har de mer att grunda sina beslut på. Förväntningar är något som även Larsson och Lilja (2003) tar upp. De menar att ungdomens alkoholkonsumtion påverkas av vilka förväntningar de har på alkoholen. Om de äldre ungdomarna skulle kunna ta ner de yngres förväntningar så skulle kanske inte heller effekten av alkoholen vara så positiv. Det i sin tur skulle då leda till att konsumtionen blir mindre. Larsson och Lilja (2003) skriver även att inställningen hos personer i den unges närhet påverkar konsumtionen.

5.6. Kille eller tjej, är attityden olika?

Jag har frågat alla föräldrar om de tror att det hade varit någon skillnad om dels det barn som går i nian nu hade varit av andra könet och dels om det äldre barnet som har druckit alkohol var av andra könet. Vi pratade om oron för barnen om den var större eller mindre för tjejer respektive killar. Vi pratade om vad det är man oroar sig för beroende på barnens kön och möjliga förklaringar till varför det är så. Tre av föräldrarna säger att det inte skulle spela någon roll, de hade haft samma inställning och samma oro även om barnet var av andra könet, men sen kom det ändå fram hos två av dem att det ändå var en viss skillnad. Några pratar om att tjejer utvecklas tidigare än killar och därför kommer oron tidigare. En förälder säger att det inte varit någon skillnad på regler eller oron för dem. Däremot tycker intervjupersonen att tjejen tar för sig mer för att tjejer ofta är tidigare i utvecklingen. Detta pratar en annan också om och menar att tjejer ofta umgås med äldre killar redan i sjätteklass. Detta gör att tjejer måste agera som vuxna tidigare än vad killar behöver. En intervjuperson pratar om att skillnader på barnets utveckling kan bero på i vilken ordning hon eller han är fött.

Vår NN (barn) har kompisar där de är äldsta barnet och våran NN är nummer fyra. Vi vill ju gärna att NN ska vara liten så länge som möjligt, NN behöver inte leka med leksaker, men NN behöver inte utvecklas så fort. Där kan man se många föräldrar som är väldigt ivriga med det första barnet... och att man där i sin okunskap pushar på kanske.

Vi kan se i både CAN: s och Öckerös drogvaneundersökningar att tjejer dricker mer än killarna i niondeklass. Vi kan också se att killarnas utveckling när det gäller att inte dricka alkohol visar positivare siffror än tjejerna. 70 procent av killarna uppger i årets drogvaneundersökning på Öckerö att de inte druckit alkohol. Endast 50 procent av alla tjejer i högstadiet är av samma mening. År 2003 var skillnaderna inte alls lika stora, då skiljde det endast någon procentenhet. Varför är det så? Kan det vara för att "Alla överens" metoden lämpar sig bättre för killar? Det kan även vara så som några föräldrar pekat på att tjejer utvecklas tidigare än killar. Att det då blir naturligt att tjejer tidigare lägger sig till med ett beteende som många vuxna har, att dricka alkohol. Men å andra sidan, då borde det ha varit större skillnad även 2003. Angelöw och Jonsson (2000) skriver att enligt social konstruktionismen är vår verklighet bestämd av kultur och historia men att verkligheten även är en produkt skapad av tidsperioden och kulturen. Alltså kan det vara så att vi mer och mer betraktar tjejer som vuxna medan vi anser att killarna fortfarande är barn. Detta skulle då förklara varför tjejerna dricker alkohol i större utsträckning av vad killarna gör. En av föräldrarna tog, som jag tidigare skrev, upp att det är vanligare att tjejer umgås med äldre killar. Larsson och Lilja (2003) skriver i sin studie att ungdomars alkoholkonsumtion

påverkas av vad kompisar har för inställning till alkohol. Om nu då tjejer umgås med äldre killar som kanske har åldern inne för att dricka alkohol så kan vi förklara tjejers större alkoholkonsumtion med att de umgås med äldre killar. Angelöw och Jonsson (2000) skriver om att tjejer och killar redan från födseln formas in i sin könsroll. De skriver om att tjejer förväntas vara passiva och vänta på sin tur. Kan det då vara så att när tjejer umgås med äldre killar intar en passiv roll och gör som de äldre killarna vill att de skall göra? Angelöw och Jonsson (2000) skriver att killar uppmuntras till att vara självständiga och aktiva. Kan det leda till att de då har större möjlighet än tjejerna att själva säga nej till saker de inte vill? Som till exempel att inte dricka alkohol.

De flesta av intervjupersonerna tycker att det är olika saker man oroar sig för när det gäller killar och tjejer. Många tar upp att det är oftast tjejer som blir våldtagna medan killar oftare hamnar i slagsmål. En intervjuperson menar att det är otryggare att vara tjej på grund av att det är större risk att något händer en tjej än en kille. Vissa pratar också om att en tjej blir utsatt för saker medan en kille oftast är med och påverkar utgången själv. Någon menar att den tänker mer på att killen kan få fysiska skador medan man oroar sig för att tjejen ska få psykiska skador i form av att hon skulle inleda något med en äldre kille som hon inte skulle klara av att ta sig ur. Här är ett citat som pekar på att killar agerar medan tjejer är passiva.

Det händer ju mycket grejer med tjejer som ofta är oprovocerat. Medan killar då är det ju oftast något som de har gått in ifrån början, där är man mer orolig för bråk eller mopedolyckor.

Här ser vi exempel på könsrollerna som Angelöw och Jonsson (2000) pratar om. De skriver att killar ska vara självständiga och aktiva medan tjejer skall vara passiva. Förväntningarna på vad barnet gör ute på kvällar och helger är tydligt kopplat till barnets kön. Killarna står i centrum för uppmärksamheten då det är killarna som både utsätter sig själv för fara och utsätter tjejerna för våldtäkt. Månsdotter och Svensson (2008) skriver om våldtäkt och att det inte är alkoholen som våldtar tjejen utan att det är killar och män. Jag kan se kopplingar till Månsdotter och Svenssons artikel då en av informanterna påstår att det är större risk att det händer en tjej något. ”Tonårsparlören” uppmanar tjejer till att hålla ihop då de är ute, liknande uppmaning finns inte till killarna. Månsdotter och Svensson (2008) menar att detta är ett uttryck för att tjejer inte har samma rättigheter som killar i fråga om att vara självständiga och att röra sig fritt i den offentliga miljön.

Hur har de märkt av de skillnader som ändå finns inom dem och varför tror de att de känner olika på grund av barnens kön? En av mammorna menar att hon är mer orolig för sin tjej på grund av att de är av samma kön. Hon menar att anknytningen ser annorlunda ut till de barn som är av samma kön som en själv. Detta är något en av papporna också tar upp. Han menar att han lättare kan tänka sig in i sonens situation än i dotterns. Att han därför lättare kan tänka ut vad som kan hända killen. En annan förälder pratar om puberteten som en början till oro.

Man skämtar ju alltid, föräldrar emellan, att den som sårar mitt barn, han ska jag minsann ta hand om, eller henne. Men det har aldrig haft något djup för min del... Men för bara något år sedan när jag såg min dotter börja utvecklas som jag verkligen kände att den som sårar henne eller får henne att göra något dumt, den blir det inte roligt för!

Det ligger säkert lite i att man är mer beskyddande mot de barn som är av samma kön som en själv, man tänker ju själv för vad man kan bli utsatt för.

6. Sammanfattande diskussion

6.1. Inledning

Undersökningen har resulterat i många åsikter och inställningar, såväl väntade som oväntade. Flera av intervjupersonerna har tagit upp resonemang som varit utanför studiens gränser men som ändå varit intressanta. Som jag tidigare skrivit tog en upp familjens brist på tid tillsammans. Jag tror inte denna förälder är ensam om den åsikten i ett samhälle som blir mer och mer individualiserat. En annan berättade om hur ungdomarna gör för att inte bli upptäckta av sina föräldrar då de druckit. Intervjupersonen menade att de har ett helt annat mönster nu när det är fler föräldrar som vet hur man upptäcker om ungdomen druckit alkohol. Ungdomarna dricker sig berusade redan vid åtta tiden på kvällen för att hinna nyktra till då de ska gå hem.

Alla jag intervjuat säger att de absolut inte tycker att ungdomar under 18 år ska dricka alkohol. Jag tror å andra sidan det är få personer som skulle ställa upp på en intervju och säga att de tycker att det är okej att deras 15-åring dricker öl på helgerna. Jag hoppas ändå på att alla har känt att de inte skall komma med några ”rätta” svar utan att jag bara var ute efter deras upplevelser, åsikter och inställningar. Detta har jag även sagt vid ett par tillfällen.

Intervjuerna har sett olika ut och vi har pratat om olika saker men jag tycker ändå jag att i samtliga intervjuer har fått förklaring på vad just den personen haft för svar på mitt syfte och mina frågeställningar.

6.2. Svar på syftet

Syftet med min studie var att ta reda på vad det är som har gjort att ungdomarnas alkoholdrickande minskat med utgångspunkt i föräldrarnas attityder och handlande. Jag har även tittat på eventuella skillnader vad det gäller barnets kön. Jag har fått många olika svar på vad det är som gjort att ungdomsdrickandet bland kommunens ungdomar gått ner. Intervjupersonerna har talat mycket om drogförebyggaren och hans jobb men även om vuxenvandrare, frikyrkor, fritidsgården och i viss mån om föreningar och polis. De flesta tror att det drogförebyggande arbetet har sett samma ut de senaste åren och tror att det är det som har gett resultat. En del tar upp uthålligheten och att alla säger samma sak, att det inte är okej att dricka innan man är 18 år, som en bidragande faktor. Många menar att de i och med drogförebyggaren vet mer om alkohol och ungdomar och att de blivit mer uppmärksamma på sina barns beteende. Alla intervjupersoner talar om informationen och de tips som drogförebyggaren ger dem har varit värdefulla och användbara.

Intervjupersonerna har alla varit negativt inställda till att ungdomar under 18 år skall dricka alkohol. Samtliga tar upp andra föräldrar som inte delar deras uppfattning men menar att de allra flesta ändå är av samma åsikt. Alla föräldrar uppfattade sig som tydliga med sin inställning och alla trodde att barnen visste vad de tyckte. Handlandet hos föräldrarna för att se till så att deras ungdomar inte drack såg dock olika ut. Vissa var kontrollerande medan vissa var så säkra på att deras barn inte skulle dricka så att de inte kände att de behövde oroa sig. En del av intervjupersonerna uppgav att de hade nätverk runt ungdomarna, alltid var vakna när ungdomen kom hem eller var ute och letade efter dem på nätterna. Ingen av intervjupersonerna uppgav att de hade olika regler eller inställning beroende på barnets kön. Däremot var de oroliga för olika saker beroende på om barnet var tjej eller kille. Oron för

killarna var mer inriktad på fysiska skador medan oron för tjejerna ofta gällde våldtäkt. En tendens jag märkte av var att tjejerna framställs som offer och att det som händer dem är oprovocerat. För killarnas del däremot finns bilden av att det är de själva som går in i något eller utsätter sig för någon fara.

6.3. Svar på frågeställningar

För att få svar på syftet har jag haft två frågeställningar. Den första löd: Vad är det, enligt föräldrarna, som gjort att alkoholkonsumtionen bland kommunens ungdomar gått ner? Svaret på denna fråga är, enkelt förklarat, kommunens drogförebyggande arbete. De flesta menar att det är föräldrarna som blivit uppmärksammade och har mer kunskap nu som har lett till en minskad alkoholkonsumtion. Föräldrarna har fått denna kunskap och som vissa kallar det ”uppvaknande” i och med det drogförebyggande arbetet.

Min andra frågeställning var: Hur har föräldrarnas attityd och handlande, ifråga om ungdomars alkoholdrickande, påverkats av Öckerös drogförebyggande arbete och inverkar barnets kön på föräldrarnas inställning? Svaren jag fått är att föräldrarna har ökat sin kunskap och sitt intresse för ungdomar och alkohol i och med det drogförebyggande arbetet. Attityden har inte ändrats men de tänker på ett mer praktiskt sätt nu. Handlandet har påverkats till att bli mer aktivt och de menar att de är mer uppmärksamma nu. Inställningen till ungdomar och alkohol var, som jag tidigare skrev, samma oberoende om barnet var tjej eller kille.

6.4. Förslag till fortsatt forskning

Jag tycker arbetet med denna uppsats har varit intressant och det känns som om det finns mycket mer som jag skulle vilja ta reda på. I en C-uppsats måste man begränsa sig för att arbetet skall vara genomförbart på den tid som är avsatt. Jag har många idéer som jag skulle ha velat utveckla men på grund av tidsmässiga begränsningar varit tvungen att avstå. Nu vill jag förmedla vidare dessa idéer i form av förslag till fortsatt forskning. Jag tycker det hade varit intressant att göra en liknande undersökning i en annan snarlik kommun. Detta för att se om det finns någon ”gammal mentalitet” även i andra kommuner. En annan undersökning som jag tycker hade varit intressant är en enkätundersökning i Öckerö kommun. Alla föräldrar som har både barn som är under 18 år nu samt barn som var tonåringar då Öckerö kommuns ungdomar hade högre alkoholkonsumtion än övriga Sverige. Jag tror att man med en sådan undersökning skulle få en bättre bild än vad jag fått av hur föräldrarna ser på förändringen från en konsumtion över medel till att nu ligga under genomsnittet. Jag tror också att man hade nått de föräldrar som mina intervjupersoner menar har den ”gamla mentaliteten” kvar.

6.5. Avslutande reflektioner

Till att börja med vill jag säga att jag tycker att minskningen av alkoholdrickandet hos ungdomar i kommunen är oerhört positiv. Jag är också lite förvånad över att man kan få till en förändring så fort. Under mina intervjuer har tanken ofta slagit mig att jag inte kan komma ihåg att varken mina eller någon av mina kompisars föräldrar varit så värst tydliga med att det inte är okej att dricka. Jag tror inte heller att våra föräldrar någon gång pratade med varandra om oss och vår eventuella alkoholkonsumtion. Det fanns inte heller en antydning till nätverk för att se till så att vi verkligen var där vi sa vi skulle vara. Jag tycker både föräldrar och ungdomar skall ha en stor eloge för att de har gått in för att få ner alkoholdrickandet så

mycket att Öckerö kommun nu har en lägre alkoholkonsumtion än Sverige i genomsnitt. Dock inte sagt att arbetet är klart, nollvision för ungdomsdrickande tycker jag inte verkar som en omöjlighet. Barn ska få vara barn så länge som möjligt och eftersom alkohol inte är en bra eller hälsosam ”vuxen vana” tycker jag att ungdomarna inte ens ska behöva ta ställning om de ska dricka eller inte. När de sen fyllt 18 år är det, enligt Sveriges lag, tillåtet för dem att dricka alkohol. Då är ungdomen, förhoppningsvis, säkrare på sig själv och viker sig inte lika lätt för grupptrick. Jag tror att samhället på så sätt sparar många liv, det blir färre som utvecklar alkoholism, färre olyckor med alkohol inblandat, färre slagsmål och färre dödsfall orsakat av alkoholförgiftning eller narkotika. Samhället kommer inte bara spara liv utan även pengar på det, då ovanstående kostar hela samhället summor som vi medborgare nog gör bäst i att inte veta. En ändrad attityd mot ungdomsdrickande skulle ge färre alkoholrelaterade skador, ungdomarna en längre barndom och pengarna som sparas kan användas till fler aktiviteter avsedda för ungdomar under 18 år. Så sprid kunskap om alla vinster med försenad alkoholdebut!

Jag tror att min undersökning kan vara till hjälp för Öckerö kommun att se vad det är som föräldrarna tycker är viktigt i det drogförebyggande arbetet. De har kommit med tips på vad man mer kan göra för att få ungdomarna att inte dricka alkohol. De har också sagt vad de tycker är bra och fungerande med det drogförebyggande arbetet så som det ser ut idag. Jag hoppas att jag med denna uppsats kan bidra till att ungdomarna i Öckerö kommun håller kvar denna positiva trend med minskande alkoholdrickande!

Källförteckning

Litteratur

- Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom (2000): *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejlertsson, Göran (2005): *Enkäten i praktiken – En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ennet, Susan *et al* (2001): *Parent –child communication about adolescent tobacco and alcohol use: What do parent say and does it affect youth behaviour?* I “Journal of marriage and family” Vol. 63 No.1 (Feb 2001) The university of North Carolina-Chapel Hill.
- Helkama, Klaus/Myllyniemi, Rauni/Liebkind, Karmela (2000): *Socialpsykologi – en introduktion*. Malmö: Liber.
- Hydén, Margareta & Månsson, Sven-Axel (2000): *Kön i teori och praktik i ”Socialt arbete – en grundbok”* Meeuwisse, Sunesson & Swärd. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red) (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Ryen, Anne (2004): *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber.
- Payne, Malcolm (1997): *Modernteoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Svenning, Conny (2003): *Metodboken: Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: (Klassiska och nya metoder i informationssamhället: Källkritik på Internet)*. Eslöv: Lorentz.
- Swärd, Hans & Starrin, Bengt (2000) *Makt och socialt arbete i ”Socialt arbete – en grundbok”* Meeuwisse, Sunesson & Swärd. Stockholm: Natur och Kultur.
- Thurén, Torsten (2007): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber.
- Widerberg, Karin (2007): *Kön och samhälle i ”Klassisk och modern samhällsteori”* Andersen & Kaspersen. Lund: Studentlitteratur.

Rapporter, artiklar och uppsatser

- Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN) (2009): *Skolelevers drogvanor 2009*. Rapport nr 118.
- Evenholm, Emma (2007): *Att dricka eller inte dricka – det är det som är frågan - en kvalitativ studie om ungdomar i Öckerö kommun*. C-uppsats vid Göteborgs universitet: Institutionen för socialt arbete.
- Gerger, Magdalena (2010): *Var tredje förälder bjuder på alkohol* i Svenska Dagbladet 2010-04-07.
- Hedman, Gudrun & Rassa-Olsson, Laila (2009): *Föräldrars regler och gränssättning för alkohol och nikotin bland ungdomar*. D-uppsats vid Luleå Universitet: Institutet för hälsovetenskap.
- Kvillemo, Pia mfl. (2008): *Effekter av lokalt alkohol- och narkotikaförebyggande arbete*. Statens Folkhälsoinstitut.

- Larsson, Sam & Lilja, John (2003): *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger*. Statens Folkhälsoinstitut.
- Nilsson, Ingert (2003): *Drogfrihet på kontrakt* i CAN: s tidskrift Alkohol och Narkotika. Årgång 97 nr. 4-5/03. Stockholm.
- Nilsson, Maja & Svantesson, Emma (2009): *Föräldrars betydelse för ungdomsdrickande – en kvantitativ föräldrastudie i Öckerö kommun om hur attityder, stöd, kontroll och eget drickande inverkar på ungdomars alkoholbeteende*. C-uppsats vid Högskolan Väst: Institutionen för omvårdnad, hälsa och kultur.
- Månsdotter, Anna & Svensson, Anna (2008): *Fina flickor och alkohol. Folkhälsa – bevarande av kvinnors underordning?* i Socialmedicinsk tidskrift nr 3 2008. Stockholm.
- Socialdepartementet (2001): *Att förebygga alkoholskador*. Art.nr. 2001.032. Stockholm: Regeringskansliet.

Internet

- Örebro universitet: Örebro preventionsprogram mot ungdomsdrickande (2010-03-04) <http://www.oru.se/Forskning/Forskningsprojekt/Projekt/JPS/OPP---Orebro-Preventionsprogram-mot-ungdomsdrickande/>
- Statens folkhälsoinstitut: Mobilisering mot narkotika (2010-04-21) <http://www.fhi.se/mobilisera>
- Statens folkhälsoinstitut: Alkoholkommittén (2010-04-21) <http://www.fhi.se/alkoholkommitten>

Muntliga källor

- Fransson, Håkan (2009): *Om sitt arbete som Öckerö kommuns drogförebyggare och metoden "Alla överens"*. Intervjuer och samtal under perioden september 2009 till december 2009.
- Wikström, Hanna (2010): *Föreläsning – Användning av teori*. 2010-01-29.

Opublicerade källor

- Öckerö kommuns drogvaneundersökning 2010.

Intervjuguide

1. Vad tror du det är som gjort att alkoholdrickandet bland kommunens ungdomar gått ner?
2. Märker du av en skillnad att det är så många fler som inte dricker?
3. Känner du att du har ändrat din inställning? Hur då?
4. Om du tänker på det drogförebyggande arbetet idag, vad tänker du på då?
5. Hur var det när ditt äldsta barn gick i nian?
6. Hur ser du på din inställning idag jämfört med då ditt äldsta barn var i tonåren?
7. Hur har inställningen/handlingar ändrats och vad är det som gjort att den förändrats?
8. Vem tror du det är som har mest inflytande på dina barn, som hon/han lyssnar på?
9. Har ni kontakt med ert barns kompisars föräldrar? Nu och då.
10. Hur ser du på kommunens arbete för att minska ungdomsdrickandet?
11. Vad tror du det är som har gjort att arbetet har gett resultat?
12. Vad tror du har påverkat ungdomarna av det här?
13. Vilka delar tycker du fungerar och vilka är onödiga/överflödiga?
14. Finns det andra faktorer än det drogförebyggande arbetet som hjälpt till att minska ungdomsdrickandet tror du?
15. Är det någon skillnad på din attityd om ungdomar och alkohol, beroende på barnets kön?
16. Har det ändrats på senare år?
17. Varför?